

[Alfred Hansen]

hvert fald gerne vil være med til at prioritere private forslag højere, end tilfældet har været hidtil her i tinget; det har jeg gjort ved at stille ændringsforslag til det af det konservative folkeparti fremsatte forslag om revision af skoleloven. Jeg håber, at man i den kommende samling i højere grad vil lægge vægt også på private forslag, så vi ikke kun seriøst debatterer de forslag, som kommer fra regeringen, men at man også kan give et skulderklap til de gode og seriøse forslag, der kommer tid efter anden fra andre partier her i tinget. Jeg venter spændt og andægtigt – lidt utålmodigt ganske vist – på et endeligt oplæg, et udspil fra regeringen, men jeg må jo væbne mig med tålmodighed. Jeg er spændt på, om man forsøger virkelig at leve op til at erstatte de statsgaranterede lån med statslån helt og fuldt, og om man ønsker at se bort fra forældrenes skattepligtige indtægt, som jo netop undersøgelsen har bevist er et helt uretfærdigt grundlag. Man skal ikke tro, at man hjælper de unge, som virkelig har hjælp behov, ved at have en sådan ordning. Jeg har været imødekommende i forbindelse med dette forslag og har sagt, at hvis man vil tage hensyn til forældrenes indtægt, så må det være bruttoindtægten og ikke indtægten efter fradrag. Undersøgelsen fra Statens Uddannelsesstøtte har vist et eksempel på, at man har kunnet trække 250.000 kr. – en kvart million kr. – fra på selvangivelsen og derved er kommet ned på et sådant niveau, at ens børn har kunnet få maksimal støtte. Det finder jeg helt uantageligt, helt urimeligt. Jeg mener, det er spild af ressourcer fra samfundet, og jeg mener, det er uanstændigt over for de uddannelsessøgende at have en sådan studieordning.

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Jeg skal blot bekræfte, hvad enkelte ordførere har været inde på, at regeringen nu afventer den redegørelse fra det centrale uddannelsesråd, som vi har bedt om, at vi forventer at få den her i midten af denne måned, og at regeringen på den baggrund vil udarbejde et forslag til næste folketingssamling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets §§ 1–9 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

17) *Forhandling om undervisningsministerens skriftlige redegørelse af 23. maj 1978:*

Redegørelse om det centrale uddannelsesråds rapport U 90.

(Redegørelse nr. X. Redegørelsen givet 23/5 78. Anmodning om forhandling 23/5 78).

Formanden:

Taletiden er for ordførere indtil 15 minutter i første og 5 minutter i anden omgang. Andre medlemmers taletid er 5 minutter.

Forhandling

Jimmy Stahr (S):

Jeg vil gerne starte med at takke undervisningsministeren for redegørelsen. Jeg skal gøre mit bedste for at leve op til ministerens afsluttende bemærkninger og prøve at undgå grøfter og skyttegrave. Men det kan være svært at undgå grøfterne, al den stund ivrige spadsvingere har været i fuld gang med gravearbejdet, siden fortrykket kom på bordet. Jeg må derfor ofre nogle minutter på den ideologisk-pædagogiske side af sagen, selv om jeg hellere ville beskæftige mig mere indgående med den planlæggende og praktiske del af rapporten.

Med nogen forenkling kan man inddele synspunkterne i den hidtidige debat i to. På den ene side det synspunkt, at uddannelserne og samfundet er to af hinanden uafhængige størrelser, og at man derfor kan pålægge uddannelsessystemet en neutralitet i forhold til samfundet, og at uddannelserne dermed kan afstå fra en påvirkning. På den anden side det modsatte synspunkt – stadig forenklet – at uddannelsessystemet er så tæt integreret i

[Jimmy Stahr]

samfundssystemet, at ændringer i uddannelsessystemet kun kan tænkes i forbindelse med en total ændring af samfundet.

I sin yderste konsekvens fører det første synspunkt til skolens totale isolation og i virkeligheden til en absurd knægtelse af friheden i uddannelsessystemet.

Det andet udsagn fører meget let til opgivelse af enhver nytænkning inden for uddannelsessystemet og til afståelse fra nødvendige reformer.

Jeg synes, at U 90 på en god måde gør op med begge disse synspunkter og specielt i kapitel 8 om kvalificering og socialisering får sagt nogle væsentlige ord om disse begreber. Man skal ikke opholde sig mange minutter i en skole eller på en anden uddannelsesinstitution for at opleve, at der sker en påvirkning. Denne påvirkning sker dels i forbindelse med indlæringen, altså kvalificeringen, dels i det meget vigtige samvær, som finder sted i frikvarterer og pauser. Denne sidste del af socialiseringen er for øvrigt noget, man sjældent lægger vægt på; når kanonerne køres frem, er det altid mod den del af socialiseringen, der sker i forholdet mellem lærer og elev.

For mig at se skal den opdragelse, som finder sted i skolen, være en naturlig forlængelse af den opdragelse, der finder sted i hjemmene. Alene af den grund mener socialdemokratiet, at samarbejdet mellem skole og hjem må udbygges i videst muligt omfang. Fornægtelse af påvirkning og socialisering kan meget let føre til benægtelse af de eksisterende tilstande, og derved forbliver de skjulte læreplaner, som omtales i U 90, skjulte og umulige at studere.

Jeg synes, det ville være en god begyndelse på U 90s planlægningsfunktion, hvis vi kunne blive enige om, at al undervisning er en vekselvirkning mellem kvalificering og socialisering. Derved kan der skabes en hæderlig debat om mål og midler i skolen og på uddannelsessteder, og denne debat bør finde sted decentralt.

Jeg har endvidere bemærket i den hidtidige debat, at forskellige politikere kunne opregne nogle tabuområder, som skolen skulle vige uden om: det traditionelle kønsrollemønster har været nævnt, seksualmønsteret og vore traditionelle retsbegreber har også været fremme.

Socialdemokratiet kan ikke være med til at rejse stopsignaler her. Hvis en klasse, f. eks. i samtidsorientering, undrer sig over og stiller spørgsmål om det rimelige i, at arbejdsmand Petersen dårlig nok kan få politiet til at optage rapport om tyveriet af en knallert, han er afhængig af til arbejdskørsel, mens et bankkup til 5.000 kr. kan udløse hektisk politiaktivitet i seks politikredse, finder jeg det ikke mærkeligt eller forkert. Jeg tror, samfundet har de bedste muligheder for at overleve og blive bedre, hvis vi sætter spørgsmålstegn.

Socialdemokratiet mener ligesom flertallet i CUR, at en stor del af disse holdnings-spørgsmål skal diskuteres og løses på lokalt plan med deltagelse af forældre, lærere og elever.

Men der er et andet punkt, som U 90 også peger på, og som vi fra overordnet hold bliver nødt til at beskæftige os med, det er spørgsmålet om lighed i uddannelsen. Vi er nået et stykke vej med hensyn til lighed, men der mangler stadig en meget vigtig del. Den kan sættes til ca. 25 pct. af befolkningen, som den uddannelsesmæssige restgruppe udgør.

Udgangspunktet har hidtil for mange været sætningen: alle skal have lige muligheder for uddannelse. Denne sætning kan bruges et langt stykke hen ad vejen, men hvis vi skal gennemføre ligheden i uddannelsen, må sætningen have en fortsættelse i stil med: og der må derfor gives de svageste ekstra muligheder. Skønt vi i de sidste 20 år har gjort en stor indsats for de svagere i uddannelsessystemet, har vi kun fået nedbragt den uddannelsesmæssige restgruppe med nogle få procent. Der er god grund til at tro, som det også fremgår af U 90, at et menneskes sociale baggrund i høj grad bestemmer uddannelsen og dermed den senere indtjening. Lav løn er kædet sammen med fysisk og psykisk belastende arbejde, vantrivsel, nedslidning og ringe tryghed i ansættelsen. Lav løn er årsag til dårlige boligforhold og ringe muligheder for at få udbytte af fritiden. Belastende levevilkår gør det vanskeligere at overskue samfundets sociale støttemuligheder og at sikre børnene baggrund for og støtte til at få en uddannelse, og derved er de dårligst uddannede kommet ind i en ond cirkel.

Uddannelsessystemet har ikke alene ansvaret for restgruppen, men uddannelsessy-

[Jimmy Stahr]

stemet kan givetvis gøre mere for gruppen ved en større indsats, og her hjælper det altså ikke, som visse grupper har for vane, at slå sig til tåls med slagord som »lige muligheder for alle i uddannelsessystemet«. Man kan heller ikke slå sig til tåls med filosofiske betragtninger over et modsætningsforhold mellem lighed og frihed, som visse reaktionære samfundskommentatorer har gjort i den sidste tid.

Vi må i tiden frem til 1990 i høj grad sætte på den uddannelsesmæssige restgruppe. Det er et socialt problem, vel, men det er også et spørgsmål om samvittighed hos nogle, der har for meget, til at gøre noget for dem, som har for lidt, og hermed har jeg næsten overholdt en tradition om at citere Grundtvig ved uddannelsesdebatter her i tinget.

For en god ordens skyld bør man vel sige, at lighed også er et spørgsmål om respekt for andre. Derfor er det heller ikke på dette punkt nok bare at indføre en centralistisk lighedsmodel. Følelsen af, at vi alle er lige, men ikke ens, bør findes på det enkelte uddannelsessted og har, som U 90 også nævner, en meget reel sammenhæng med undervisningens holdningspåvirkende og socialiserende indhold, altså hvis der sker en opdragelse til lighed, lærer f. eks. de unge at betragte og at behandle andre mennesker som ligeberettigede og ligeværdige.

Spørgsmålet om den uddannelsesmæssige restgruppe og lighed har desværre også en aktualitet, hvad angår kønsrolleproblematikken. I alle de undersøgelser, der er offentliggjort, også i U 90, ses en tydelig skævhed mellem mænds og kvinders muligheder.

Socialdemokratiet anser det for væsentligt, at lighedsideologien også omfatter lighed mellem kønnene. Det drejer sig om en bevidstgørelse af kønsrolleproblematikken, der giver piger viden om de hindringer, der stiller sig i vejen for deres ligestilling med mændene, og anviser måder at løse problemerne på. Det drejer sig også om en erhvervsvejledning, der er så målrettet, at pigerne sikres viden om alle fag, også dem, der traditionelt vælges af drenge.

Også her viser al erfaring, at kun en særlig indsats giver reel ligestilling. I den videre planlægning og i de initiativer, der skal tages, må der gives kvinder mulighed for i samme omfang som mænd at fuldføre et tilfredsstillende uddannelsesforløb.

Hvad angår de enkelte uddannelsesområder, kan jeg ikke nå hele raden rundt. Da folkeskolen og de videregående uddannelser ofte er i fokus her i tinget, skal jeg ved denne lejlighed gå uden om den.

Angående førskolen vil vi meget gerne støtte regeringens initiativ om pligten for kommunerne til at oprette børnehaveklasse. Dette vil også give os større erfaringer med skolestarten. Selvfølgelig bør alle børn som et princip have samme skolestart, men det kan kræve andre initiativer end alene børnehaveklasse.

Når det drejer sig om en planlægning i fremtiden, er der to områder, som i allerhøjeste grad har socialdemokratiets interesse. Der er, som U 90 også påpeger, ikke rigtig sammenhæng i ungdomsuddannelserne og ikke forskelligartede tilbud nok. Dette bliver særlig mærkbart i en tid med ungdomsarbejdsløshed. Da de unge og deres forældre tilsyneladende heller ikke har den store tillid til sammenhængen i ungdomsuddannelserne, vælger man i usikre tider de gammelkendte og sikre uddannelser, og derfor er der i dag et større og større pres på gymnasiet og mesterlæren.

Det nuværende pres på gymnasiet kan efter min mening virke kunstigt og fremkaldt af mangel på alternative uddannelsesmuligheder. Da gymnasiet optræder som et af de få ungdomstilbud, der findes, vil det tiltrække mange. På den måde presser vi måske flere og flere ind i en teoretisk, boglig retning, ikke valgt af lyst, men af nød.

Usikkerheden omkring EFG-uddannelserne er også beklagelig. Socialdemokratiet har under ingen omstændigheder opgivet at kæmpe for en udbygning og videreudvikling af EFG-uddannelserne. Jeg håber, vi kan nå dertil, at selv det mindste EFG-spørgsmål ikke skal give lejlighed til politisk kiv og splid og dermed usikkerhed for de unge.

Der har i flere år været talt om et bredt bælte af ungdomsuddannelser, så der var mange veje til både studie- og erhvervskompetence. Det må være muligt i debatten om U 90 at sætte skub i disse ting igen.

Når det gælder udskolingen af folkeskolen og overgangen til ungdomsuddannelser, bør uddannelsespolitikken selvagt ikke stå alene. Lad mig slå fast, at socialdemokratiet er tilhænger af et effektivt samarbejde med andre sektorer, f. eks. den sociale. Dette gælder

[Jimmy Stahr]

også i høj grad, når det drejer sig om indskolingen i folkeskolen.

Voksenundervisningen giver to store problemer. For det første de unge, som i øjeblikket ingen uddannelse får, og som i løbet af nogle år har behov for voksenundervisning, hvis vore ungdomsuddannelser ikke bliver bedre. For det andet de voksne, som i løbet af de sidste 30–40 år ikke har fået anden uddannelse end den 7-årige folkeskole, og som nu udgør den uddannelsesmæssige restgruppe. Her er det oplagt, at både folketing, amter, kommuner, oplysningsforbund og fagbevægelse må sætte ind. Voksenuddannelserne må prioriteres højere end de almene og specielle uddannelsesstilbud.

En væsentlig del af fremtidens arbejdstidsomlægninger eller arbejdsløshed bør omsættes i betalt frihed til videre uddannelse. Det er ikke alene et spørgsmål om erhvervsuddannelse og erhvervsforbedring, det er for de voksne også et spørgsmål om et kulturtilbud og et tilbud til det enkelte menneske, som kan styrke dets selvtillid og give det lyst til at tage andre opgaver op. Kort sagt ønsker vi, at en større del af befolkningen skal have et reelt uddannelsesstilbud.

Jeg synes, der er mange gode intentioner i U 90, og der tegnes et kort over en planlægning, som egner sig til en debat. Nogle af vejene på kortet er tydeligere trukket op end andre. Der er også nogle korsveje, hvor vi måske skal have mere mod end sædvanlig til at vælge en ny vej, men i vores overordnede planlægning må vi ikke glemme, at det efter god dansk undervisningstradition kun er nogle afmærkningspæle, vi skal sætte. Langt de fleste, hvis ikke alle reformer kommer nedefra eller udefra i dansk undervisning. Derfor er vores opgave først og fremmest at forbinde nogle punkter og anvise en genvej hist og her.

Halvgaard (FP):

Skulle man formulere en overskrift på dette værk på næsten 300 sider, U 90, burde det nok være: vi skal alle være lige. Det kan ikke undre, at disse tanker kommer fra undervisningsministeren, der nu i sin skriftlige redegørelse til folketinget har understreget, at regeringen står bag dette værk.

Her er det jo sat i system. Når vi alle bliver lige – og det vil sige, at vi også bliver lige

uvidende – har man formået at tage initiativ og virkelyst fra folk, fra børn og unge, og så bliver der jo rigere muligheder for at ansætte, det være sig børnepædagoger, fritidspædagoger, støttepædagoger, omsorgspædagoger, skolepsykologer, og listen kunne sikkert forlænges meget mere. I et sådant samfund, som åbenbart må være regeringens mål – det tyder fremlæggelsen af denne rapport på – mener jeg at det enkelte individ bliver kvalt.

Efter presseforlydender og udtalelse til dagspressen vil hr. Bertel Haarder forlange, at U 90 bliver smidt i papirkurven. Jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom på, at det er en mærkelig dobbeltmoral, venstre med hr. Bertel Haarder som ordfører gør sig til talsmand for.

Vi har i dag under de foretagne afstemninger om folkeskolelovene kunnet konstatere, hvordan venstre hjælper til med at forringe skolens vilkår eller i hvert tilfælde ikke vil være medvirkende til at forbedre folkeskolens vilkår. Fremskridtspartiet har i samarbejde med de konservative og CD gang på gang fremsat forslag som en modvægt mod undervisningsministerens socialiseringsforslag. Her har vi hver gang savnet venstre, ligesom venstre jo også var med til at vedtage den folkeskolelov og de nuværende skolelove, der tilsyneladende har givet vores undervisningsminister blod på tanden.

Disse indledende bemærkninger kan nok ikke lade ministeren i tvivl om fremskridtspartiets stilling til den fremlagte rapport. Jeg forstår godt, at undervisningsministeren i 1975 tog initiativ til at få udarbejdet en rapport om hele vort uddannelsessystem. Det må vel også betyde, at undervisningsministeren allerede på det tidspunkt var og stadig væk er klar over, at der er svagheder i uddannelsessystemet lige fra folkeskolen og op til de højeste uddannelsesinstitutioner.

Undervisningsministeren valgte det centrale uddannelsesråd til at udarbejde rapporten. Alligevel har det fra forskellig side givet anledning til kritik, idet man hævder, at rapporten lider af en ideologisk skævhed. Jeg kan egentlig godt tilslutte mig den kritik, for det er vel spørgsmålet, om netop det centrale uddannelsesråd med dets sammensætning lige akkurat var sagen, når et vigtigt arbejde skulle udføres, i hvert fald hvis det arbejde skulle være sagligt og politisk neutralt. Selv om der i uddannelsesrådet er repræsenteret

[Halvgaard]

et bredt udsnit af samfundsinteresser, som der står, blev det da trods alt nedsat i 1973 af en socialdemokratisk undervisningsminister og består vel også af 10, efter hvad jeg har læst mig til, håndplukkede socialdemokratiske medlemmer.

Det forekommer derfor naturligt, at der i U 90 i mange forbindelser forekommer mindretalsudtalelser, og jeg vil da håbe, at læserne af U 90 vil hæfte sig i særlig grad og mere ved disse mindretalsudtalelser end ved, hvad rådets flertal konkluderer, idet mindretalsudtalelserne meget vel i langt højere grad kan afspejle synspunkter, der i befolkningen har et flertal.

U 90 vil bruge uddannelsessektoren som et stykke værktøj til at skabe den totale lighed, dvs. – for det må det vel sige – en ensretning af vore børn og unge. Man vil forlænge undervisningspligten fra 9 til 13 år, med andre ord tvinge vore unge uanset evner, lyst og interesse til en institutionsplads. Det er betegnende for det frihedsbegreb, som rådet opererer med: de unge skal fastholdes på frivillig basis, et opædagogisk synspunkt, som jeg mener kun kan være udtænkt af såkaldte skrivebordspædagoger, der kun kan forestille sig muligheden for en boglig uddannelse på en skolebænk og slet ikke som led i et fornuftigt produktivt arbejde på en arbejdsplads.

Hensigten med U 90 er tydeligt at ensrette levevis, sprog, livsholdning og går endda så vidt som at foreslå børnene og de unge frigjort fra forældrene og dermed en række traditionelle forestillinger. Børnene skal have en bestemt livsholdning indpodet, og derfor foreslår man børnehaveklasser gjort obligatoriske. Det drejer sig åbenbart om at få fat i børnene så tidligt som muligt, før de ødelægges af forældrene. Og ungdommen skal indoktrineres politisk.

Jeg kan gå med til, at man kunne sænke den undervisningspligtige alder til 6 år, men obligatoriske børnehaveklasser, hvis det er fra et tidligere tidspunkt, mener jeg er helt forkert. Jeg mener, at børnene skal have ro til at vokse op. På samme måde som hvis man sår nogle planter, skal man ikke gå og rode i jorden for at kikke efter, hvor langt de nu er kommet frem med spirer osv. Der skal være ro. Det mener jeg også børnene skal have; de kan tidligt nok komme ind i ræset.

Med andre ord gøres vores demokrati til et diktatur, idet den enkeltes frihed skal knægtes. Det fremgår tydeligt, idet uddannelsesrådet vil skabe hele mennesket, der kan fungere i alle livssituationer, altså ikke blot arbejdslivet, men så sandelig også fritids-, familie- og samfundslivet. Det kan da ikke være statens opgave.

Fire af de medlemmer i rådet, som ministeren personligt har udpeget, skrev i Information, og jeg citerer: »Det overordnede uddannelsespolitiske mål skal være alles aktive deltagelse i en ændring i samfundet i socialistisk retning«.

Glemte er Grundtvig – han har været på tale allerede i dag – og hele den danske tradition for frihed og forældrestyre. Rapporten bør, som det er foreslået fra mange sider, føre til et folkeligt oprør mod hele den socialiseringsproces, der foregår anført af undervisningsministeren og med nogle medløbere fra den yderste venstrefløj.

Det er vigtigt, at den fremtidige uddannelsespolitik ses på baggrund af vort nuværende uddannelsessystem.

Folkeskolens betydning for eleverne er afgørende som grundlag for det videre uddannelsesforløb. Afgørende for, at eleverne får udbytte af folkeskolens tilbud, er, at de befinder sig godt i folkeskolen. Derfor er det et spørgsmål om de rigtige lærerkræfter, der ikke forsøger at uddybe en kløft mellem hjem og skole, som der er lagt op til, når man læser U 90. Folkeskolen skal styres alene på forældrenes vilkår og ikke som foreslået i U 90 på statens vilkår.

Det er et liberalt synspunkt, som fremskridtspartiet udtrykkeligt har understreget ved fremsættelse af vores skole- og styrelseslovforslag. Det er forslag, som giver forældrene det fulde ansvar for deres børns skole, og på den måde vil der i langt højere grad, end det er tilfældet i dag, kunne skabes den kontakt mellem hjem og skole, som er nødvendig, hvis folkeskolens problemer skal løses.

Den nye folkeskolelov med løse formuleringer om krav til eleverne vedrørende fag, prøver og eksamensordninger har skabt øgede vanskeligheder i folkeskolen og mærkbart forringet det faglige grundlag for ethvert videre uddannelsesforløb. Derfor er det forkert, som U 90 lægger op til, at bygge et fremtidigt uddannelsesmønster op på grund-

[Halvgaard]

lag af de intentioner, der er i vor nuværende folkeskolelov.

Jeg er enig med U 90 i, at en sanering og omstrukturering af det stive uddannelsessystem ville være ønskelig. Men forudsætningen for større bevægelighed og større kombinationer er, at vi først bringer orden i grunduddannelsen, og hermed mener jeg folkeskolen, gymnasiet, HF og lærlinguddannelserne. Det er disse uddannelser, der er basis for ethvert videre uddannelsesforløb, og derfor er det her, vi først og fremmest må sætte ind. Det er på den måde, der må prioriteres, for det flyder i vort nuværende uddannelsessystem.

Fremskridtspartiet tager klart afstand fra ethvert forsøg på samordning af grunduddannelserne, således at såvel gymnasiet, HF, handelsskolen og tekniske skoler mister deres identitet. Sådanne tendenser vil blot skabe yderligere forvirring og kaos. Vi finder eksempelvis tekniske skoler og handelsskolerne i deres nuværende form højt anskrevet hos store dele – størstedelen, vil jeg tro – af erhvervslivet.

I den forbindelse kunne jeg have lyst til at spørge undervisningsministeren, om det er afklaret, om man vil slå de nuværende ordninger inden for handelsskolen i stykker ved at konvertere eksamensordningerne og handelsskoleordningerne over til EFG. Jeg tror, at mange handelsskoler ønsker svar på det spørgsmål; det er i hvert fald noget, der ikke er afklaret på mange af disse skoler.

Men fremskridtspartiet ønsker disse grunduddannelser cementeret med større krav til eleverne om deltagelse i bestemte obligatoriske fag i stedet for at overlade det til eleverne selv at bestemme. Der må være nogle ganske bestemte retningslinjer inden for hver afdeling, så man kan finde ud af det, så eleverne kan forstå, hvad det drejer sig om, så der stilles krav. En sådan stramning af kravene til eleverne i de første 9–12 skoleår vil skabe grundlag for en bedre tilrettelæggelse af et videre uddannelsesforløb under hensyntagen til samfundets vilkår og interesser. Det er på dette grundlag, mener jeg, man bør se udviklingen frem til 1990.

Såvel U 90 som undervisningsministeren beskæftiger sig naturligt med ungdomsarbejdsløsheden og den såkaldte restgruppe, som forlader folkeskolen uden planer om et videre uddannelsesforløb. Arbejdsløsheden er

naturligvis det allerstørste og det alvorligste problem, vi har. Men jeg tror, det er en misforståelse at tro, at den løses ved, at vi stiller yderligere krav til uddannelsessystemet. Der skal føres en helt anden økonomisk politik i Danmark, hvis dette problem skal løses, og det tror jeg ikke U 90 kan løse.

Angående den såkaldte restgruppe er jeg helt enig med undervisningsministeren, når det i undervisningsministerens redegørelse – og jeg siger udtrykkeligt undervisningsministerens redegørelse – fremføres, at uddannelse ikke udelukkende er noget, der behøver at foregå under skolemæssige former, og at uddannelse i dag på meget værdifuld måde kan ske i forbindelse med arbejdslivet. Jeg mener ikke, den udtalelse helt rimer med det oplæg, man kommer med i U 90, men det er muligt, det er mig, der tager fejl.

Den bekymring for restgruppen, der gang på gang kommer til udtryk, mener jeg er overdrevet. 9 år på en skolebænk vil for mange være tilstrækkeligt til, at de ønsker at afbryde uddannelsesforløbet og bruge kræfterne på en arbejdsplads. I de fleste tilfælde, i hvert fald mig bekendt, er det ikke den såkaldte restgruppe – udtrykket er så nedværdigende – der klarer sig dårligst i tilværelsen, eller den gruppe, der er mindst tilfreds med livets forhold. Det er ikke taberne i samfundet. Taberne er dem, der går igennem uddannelsessystemet og tvinges frem til en eller anden uddannelse og en stilling her i samfundet, som de ikke er i stand til at bestride. Det er taberne, men jeg tror, at en undersøgelse, hvis man kunne foretage en undersøgelse af det, ville vise, at procenten af lykkelige mennesker var størst blandt den såkaldte restgruppe.

Det er, har jeg forstået, ministerens hensigt at lade U 90 komme til en grundig debat ude omkring, og jeg synes, det er i orden. Jeg ville ønske, om ikke andet, at det kunne blive, at endnu videre kredse i den danske befolkning får øjnene op for svaghederne i vores nuværende og eksisterende uddannelsessystem og kunne foranledige en tiltrængt revision, for jeg mener, det haster.

Bertel Haarder (V):

Den nye verdenskirke er lærdomsindustrien, som virker som både opiumsleverandør og arbejdsbord i et stadig stigende antal år af

[Bertel Haarder]

den enkeltes liv. Den forbereder sine elever på livets fremmedgørende institutionalisering ved at undervise dem i nødvendigheden af at blive undervist.

Citatet er hentet fra den berømte skolekritiker og filosof Ivan Illich i bogen »Det skoleløse samfund«. Det udtrykker en del af essensen i U 90. Han fortsætter med at erklære, at begyndelsen til enhver menneskelig frigørelse må være en såkaldt afskoling og en nedbrydning af uddannelsesinstitutionernes monopol på uddannelse og dygtiggørelse.

Det er stærkt sagt, men man kan i hvert fald sige, at enhver menneskecentreret og frihedsorienteret nytænkning i skolen og uddannelsen må begynde med et opgør med U 90 og alle de tilgrundliggende vaneforestillinger og formynder tendenser, som toneangivende intellektuelle har stukket i til halsen siden 1960'erne.

Det centrale uddannelsesråd er øjensynlig domineret af en hellig alliance mellem ideologer, som vil øge påvirkningen gennem et stadig længere uddannelsesforløb, og personalerepræsentanter, som heri ser muligheden for flere levebrød til standsfællerne.

Jeg har under skoledebatten i april begrundet venstres protest mod den grundlæggende tænkning i rapportens skoleafsnit. Der er ikke noget galt i, at nogle skolefolk betragter visse forældres opfattelser som forkerte, men hvis samfundets skole skal gøres til redskab for bestemte meninger om samvittighedsspørgsmål, om kønsroller, seksualopdragelse osv., og hvis skolens folk på statens vegne skal til at stemple andres overbevisninger som forældede og utidssvarende, så bliver folkeskolen til en statskirke, så risikerer man situationer, hvor forældreprotester på forældremødet bliver mødt med det svar, at staten siger, din overbevisning er forkert. Da bliver der pludselig koldt i lokalet. Læreren skal ikke længere argumentere. Han er redskab for en højere autoritet. Den gensidige frihed afløses af tyranni under frihedskappe.

Bemærk, hr. Jimmy Stahr, jeg ikke siger, læreren skal være neutral. Den opdragende og karakterdannende funktion er tværtimod et af skolens vigtigste formål, men det skal foregå på lærerens egne vegne og med ansvar over for forældrene og ikke på statens og samfundets vegne, endsige med autorisation fra nogen samfundsideologi. Så må det vist være forstået.

At ville skabe en skole for livet i alle dets forhold og at ville skabe hele mennesker – ja, det ville jo Grundtvig og Kold også, og som højskolemand har da især jeg intet imod et sådant mål, når blot det foregår på egne vegne og ikke på samfundsmagtens vegne. Men når det ophøjes til mål for hele uddannelsessystemet, opstår spørgsmålet om, hvem der på alles vegne skal afgøre, hvad det er at være helt menneske, og hvem der mangler hvad.

At ønske hele uddannelsessystemet gjort lighedsorienteret, lyder da smukt, men hvad nu, hvis nogle af de unge og nogle af lærerne fandt andre formål i tilværelsen nok så væsentlige? Er det ikke en ualmindelig endimensionel og fattig tankegang? Man vil i bogstaveligste forstand ofre menneskene for at redde dem alle.

Måske er al den ideologisk bare noget opbagt sovs uden kød i. I så fald bliver vi holdt for nar og spilder tiden. Eller også er det meningen, at det skal have mærkbar virkning i 1990'ernes dagligdag, og så kalder det på et folkeligt oprør; ikke fra midten, men fra neden.

En tredje mulighed er, at det centrale uddannelsesråd og U 90 skal tjene som skalleskjul for en ihærdig minister, der desværre selv har erklæret, at hun med skolen vil »udnytte og udfylde alle de sprækker og hulheder, der opstår som følge af kapitalismens egne modsætninger og stadig voksende konflikter«. Det var fra Uddannelse, nr. 8, 1977, s. 649.

Uddannelsesrådets ønsker om udgiftsstigninger til 25 pct. flere lærere de næste 12 år og 35 pct. flere lærere de næste 22 år skal sammenholdes med, at man ikke ønsker merudgiften brugt på at skaffe landet dygtige fagfolk og specialister. Studierne skal tværtimod gøres endnu mere skoleprægede og gruppeorienterede med en større del af tiden brugt på obligatoriske almene fag på bekostning af andre fag og på bekostning af det frie studium.

De videnskabelige uddannelser kalder man for »ekstreme udtryk« for uligheden. Derfor vil man give alle uddannelser langt stærkere fælles elementer med hovedtræk af den omfattende forberedelse til alle livets faser, som ingen skal kunne undgå.

I den forbindelse udtales det minsandten – hør nu godt efter! – at selve indholdet af den

[Bertel Haarder]

fælles viden er mindre vigtig end det, at den er fælles. En temmelig rystende udtalelse, hvis filosofiske fundament afsløres i kapitlet om mål og hensigter, hvor mennesket defineres som et »i udpræget grad socialt væsen« med behov for – og så kommer definitionen på begrebet socialisering – »indpasning i eller opdragelse til den sociale sammenhæng, som man skal leve sit liv i«.

Hvor ved de det fra? Er det ikke et uhyggelig horisontforsnævrende menneskesyn? Har vi ikke langt mere brug for de utilpassede end for de velafrettede, hvis man nu endelig skal ræsonnere på den måde? Tænk at ville omkalfatre hele uddannelsessystemet på en så tynd kop filosofisk tevand!

Desværre har de yderliggående medlemmer af rådet sejret på et afgørende punkt. Når først det accepteres, at skolen er et redskab til fremme af en elites fikse ideer, så er det afgørende slag vundet, og så er friheden i fare for at gå tabt.

Selvfølger vil rådet ligesom organisationerne kvæle mesterlæren uden hensyn til de unges ønsker. »Der er enighed om at anvende de muligheder, loven giver, til gradvis at erstatte lærlinguddannelserne med EFG i løbet af 1980'erne.«

Ja men hvad nu, hvis titusinder af unge fortsat ønsker at gå i gang straks på lærepladsen fremfor at gennemgå EFG-basisårets almene orientering? Skal det ikke være tilladt? Nej, det vil rådet forbyde, og kun en enkelt protesterer, nemlig Øllgaard, der er venstremand.

De unge skal for enhver pris tvangsfores. Hvad de lærer, er mindre væsentligt; de skal blot lære det samme, i 12 og senere 13 års heldagsskole med flere timer og med kantiner og opholdsrum, hvor eleverne kan være også uden for de egentlige skoletimer. Det står der s. 231. Når man så erindrer den altomfattende opdragerrolle, der tiltænkes skolen, mangler der faktisk kun sovesalene, før børnene fuldstændig kan undvære hjem og forældre.

Angående de skoletrætte, den såkaldte restgruppe, mener venstre, at hvis man holder endnu flere skoletrætte på skolebænken mod deres vilje, og hvis man samtidig hindrer specialisering efter interesser og propper de unge med obligatoriske almene fællesfag, vil de disciplinære problemer vokse lærerne over hovedet, og man vil gøre de almene fag

en bjørnetjeneste. Se, hvordan det går i Sverige!

Så kan man snakke nok så meget om praktiske fag og om at slå søm i. Det afgørende er, at nogle unge gerne vil ud til en tilværelse uden pædagogisk tilrettelæggelse. Det har vi ingen grund til at nægte dem, for der er jo nok, som gerne vil fortsætte skolegangen, og dem, der senere fortryder, at de holdt op, har vi jo utallige tilbud til. Det, der dog mangler, er, at de måske bør hjælpes bedre økonomisk. Som noget nyt kunne man forestille sig en præmieret uddannelsesopsparing for kortuddannede i lighed med boligopsparingsordningen.

Hvis lysten og motivationen er til stede, kan man på kort tid indhente det forsømte; hvis den ikke er til stede, kan man ansætte nok så mange lærere til stimulerende aktiviteter, det duer alligevel ikke til noget.

Noget andet er, at folk, der bliver arbejdsløse på grund af manglende kvalifikationer, selvfølgelig må formodes at være særlig godt motiverede, og for denne gruppe skal der naturligvis sættes særligt ind med en pligt for de arbejdsløse til at søge uddannelse til gengæld for modtagelsen af understøttelse.

I øvrigt skal der fortsat være gode og billige tilbud om højskoleophold, fritidsundervisning samt gratis tilbud om kursusundervisning m. v. Netop på voksenundervisningsområdet har Danmark rige traditioner for almen undervisning på frivillig basis.

Jeg ved godt, at den såkaldte restgruppe kun i ringe grad benytter sig heraf, og det kan godt give anledning til overvejelser og ændringer i tilbuddenes art og form. Men hvis man propper det almene ned i halsen på de genstridige gennem længere ubrudte skoleforløb, bliver det sidste værre end det første.

Man skal altså ikke vente venstres medvirken til nogen form for obligatorisk lønmodtageropsparing til uddannelse, heller ikke selv om flertallet i organisationerne skulle ønske det; de kan jo gøre det for deres eget vedkommende.

Retten til uddannelse er vigtig, men retten til at være fri og retten til at bruge sine kræfter på anden form for dygtiggørelse og etablering er lige så væsentlig. Man kan nemlig også lære noget uden for uddannelsesinstitutionerne og uden at være i pædagogers varetægt. Vi bør netop bruge flere kræfter på at

[Bertel Haarder]

sikre jobtilbud og lærepladser til dem, der vil ud af skolen.

Der er noget åndshovmodigt ved denne tale om restgruppen. Det centrale uddannelsesråds flertal betragter tydeligt nok en mængde arbejde som mindreværdigt, især hvis det ikke kræver nogen uddannelse. De synes at tro, at denne form for arbejde svinde ind, eller de vil tvinge alle til at udføre det, eller de vil opstille nye uddannelseskrav også for det enklere arbejde, hvorved der skabes yderligere sociale barrierer, som man så må have endnu flere pædagoger til at hjælpe de unge over.

I virkeligheden er der jo en udvikling i gang, som medfører større ligestilling mellem håndens og åndens arbejde; det skyldes især akademikerpukkelen, som vil gøre visse forskelle i løn og arbejdsvilkår mindre nødvendige. Det er et af de positive resultater af uddannelseseksplosionen, og det har i virkeligheden gjort U 90-tænkningen endnu mere forældet.

Men selvfølgelig kan så mange kloge mennesker ikke sidde så længe og bruge så mange penge, uden at der hist og her kommer noget positivt ud af det. Vi er f. eks. enige med det centrale uddannelsesråd om to af de fire punkter på s. 263, nemlig dem, der handler om behovet for at nedbryde båse og skabe kombinationsmuligheder og genveje i uddannelsessystemet. Vi skal nedbryde både uddannelsesbåsene og ansættelsesbåsene og rette op på misforholdet mellem uddannelses tilbud og jobtilbud. Det burde der have været arbejdet meget mere med, men det har jo nok ikke været de mange organisationsrepræsentanters livret.

Venstre har i år fremsat forslag herom som et alternativ til de traditionelle tanker om basisuddannelse og uddannelsescentre, som vi er kritiske over for. Hvis antydningerne i U 90 kan gøre ministerens og socialdemokratiets holdning mere positiv, når vi gennemfører lovforslaget til efteråret, er der da lidt, vi kan gå i gang med straks.

Men som helhed kan vi desværre ikke bruge U 90 til særlig meget. Der må begyndes forfra på grundlag af et mere rummeligt menneskesyn, og jeg kan ikke garantere rådets fortsatte eksistens, hvis venstre får noget at skulle have sagt. Rådet har som helhed misforstået sin opgave og forvekslet sig selv med lovgivningsmagten, som blot har fået

nogle rent politiske budskaber serveret, uden at beslutningsgrundlaget for fremtidens uddannelsespolitik er blevet stort bedre.

Jeg vil advare mod, at man noget sted lader U 90 være det eneste arbejds materiale til brug i studiekredse og debatgrupper.

Lad mig til slut om det politiske samarbejde sige, at venstre hverken vil føre nejpolitik eller blokpolitik endsige hetzpolitik i undervisningssager. Vi værdsætter traditionen for brede flertal, som også ministeren siger hun vil leve op til. Vi ser en række problemer, som kalder på initiativer og mod til at træffe beslutninger. Men U 90 bekræfter desværre den opfattelse, at vi har en forkert minister, der bruger embedsmændene og det vidt forgrene udvalgsapparat som politiske bestillingsapparater, som folkettinget på forhånd har afvist, og som derfor ikke bringer os meget videre. Dog vil jeg sige, at ganske som ministeren ofte har givet udtryk for nødvendigheden af at arbejde for små forandringer på dette usle kapitalistiske samfunds betingelser, på samme måde vil venstre bidrage til forandring, også selv om det må ske i samarbejde med denne minister.

Gerda Møller (KF):

Med fare for at blive kaldt spadesvinger eller grøftegraver vil jeg tillade mig at betegne U 90 som et farligt dokument, et dokument fyldt med sprængstof, som uden tvivl vil ryste store dele af befolkningen, når det går op for dem, hvad der virkelig står i det. Jeg håber ligesom hr. Halvgaard, at folk vil læse det med omtanke og ikke lade sig dølge i de drømmesyn, som ligger i det, men også læse de virkelige kendsgerninger, som flere af mindretallene gør opmærksom på.

Hvis det skulle gå så galt, at væsentlige dele af U 90 bliver omsat i praksis, vil det på afgørende og farlig vis bryde med nogle af de bedste traditioner i det danske uddannelsessystem, først og fremmest folkeskolens.

Blandt de hovedprincipper, der er lagt til grund for U 90, er der to, som det konservative folkeparti vender sig stærkt imod, nemlig holdningspåvirkningen og den større lighed. Vi kan overhovedet ikke gå med til, at skolen nu skal bruges til at modvirke de forskelle, der er grundlagt gennem arv og miljø, eller, som det siges, at det er nødvendigt, at børn og unge frigøres fra en række traditio-

[Gerda Møller]

nelle forestillinger, som bl. a. findes hos forældrene.

Er det ikke mageløst, at man i et offentligt dokument kan tillade sig at nedvurdere landets forældre i en sådan grad, at man ikke tiltror dem evnen til at opdrage deres egne børn? Hvad er det dog for mennesker, der tror, at de er bedre til at opdrage børn end forældrene selv? Hvis de tror, at de med en sådan udtalelse kan fremme det samarbejde imellem skolen og forældrene, som er så nødvendigt for, at børnene kan befinde sig godt dér, så tager de i høj grad fejl. Tværtimod nedbryder de forældrenes tillid til skolen ved at bryde børnenes tilknytning til familien og lade skolen overtage en endnu større del af ansvaret for børnenes opdragelse.

For det konservative folkeparti er der ingen tvivl om, hvem der har ansvaret for børnene og deres opdragelse: det har forældrene naturligvis, og vi ønsker ikke at fratage forældrene denne ret. Skolen skal undervise børnene, og læreren skal være forældrenes hjælper i undervisningen og skal være med til at værne forældrenes ret. Der skal ikke lægges bestemte holdninger ind i undervisningen.

Så er der ligheden. Mange moderne pædagoger har svært ved at forlige sig med, at mennesker er så forskellige. De ser i skolen en mægtig maskine, hvor eleverne kommer ind i den ene ende og ud i den anden befriet for alle de forskelle, der er nedlagt i os gennem arv og miljø. Derfor er det også et tidens tegn, at det centrale uddannelsesråd som en af sine skitser præsenterer den lighedsorienterede skole.

Vi kan være enige i, at der bør være lige muligheder for uddannelse, men at sætte lighedstegn imellem disse lige muligheder og gøre alle mere eller mindre ens finder vi er en fundamental misforståelse. Vi er nu engang kommet til verden med forskellige anlæg og evner, og derfor må det være skolens opgave og mål at give den enkelte elev netop den uddannelse, som svarer til elevens anlæg, lyst og evner. Og det opnår man bestemt ikke ved at gå ind for den nivellering, som U 90 tilstræber, hvor alle skal nå det samme og kunne det samme.

Vi ønsker ikke at føre udviklingen fra folkeskolen videre, den udvikling, der i den sociale tilpasnings navn knægtet individualite-

ten og dermed er med til at nedbryde respekten for det enkelte menneske og dets ret til at være forskellig. Det vigtigste for os er, at den enkeltes behov og ikke nogle voksnes ideologiske forestillinger om lighed og socialt samvær bliver sat i centrum.

Så vil jeg egentlig gerne spørge, hvad det er for noget at være ligeværdig. Hvorfor skal vi absolut være ligeværdige på CURs betingelser og ikke på vores egne?

Det konservative folkeparti kan gå med til, at det gøres obligatorisk for kommunerne at oprette børnehaveklasser i så stort omfang, at alle forældre har tilbuddet. Hvis det derimod drejer sig om, som der står senere i planen, at gøre børnehaveklasserne obligatoriske, stiller vi os mere tøvende for ikke at sige afvisende. Hvis begrundelsen bare skal være den, at børnene skal have samme skolestart, og hvis børnene, som flertallet ønsker det, bare skal have dækket behovet for et værested og i øvrigt lære at tilpasse sig andre, kan vi ikke se nødvendigheden af at gøre børnehaveklassen obligatorisk.

Vi siger ikke dermed, at børnene ikke kan lære noget, også i en noget tidligere alder, end der er mulighed for i dag, men så foretrækker vi ærlig talt, at man sænker aldersgrænsen for undervisningspligten og begynder at lære børnene noget på det tidligere tidspunkt. Men vi vil da ikke nægte, at vi samtidig er en lille smule betænkelige ved at fratage forældrene indflydelsen endnu et år på deres børns udvikling og opdragelse, og det på et alderstrin, hvor børnene jo er meget påvirkelige. Det skal vel navnlig ses på den baggrund, der er i folkeskolen med hensyn til den holdningsdannende påvirkning; i hvert fald er det jo en udvikling, der skal forstærkes efter U 90-planen.

I afsnittet om folkeskolen foreslås det, at der skal arbejdes videre med »at blødgøre skemaplansernes brudstykkevisse timeopdeling af et stort antal fag og med at skabe øget kontakt mellem skolen og samfundet, herunder arbejdslivet. Samtidig skal undervisningen gøres mere problemorienteret og med udgangspunkt i livsnære emner, for det er jo nemmere at lære børnene noget, som de har inde på livet.«

Tja. Papiret er taknemligt, og derfor siges der heller ikke noget om, at det vil komme til at gå ud over de elementære fag og den brede paratviden, som næsten er et uartigt

[Gerda Møller]

ord i dag, men som flere og flere trods alt mener er noget af det nyttigste i livet. Hvad enten man så vælger at arbejde problemorienteret eller vælger et tema, et projekt eller et speciale, for nu at nævne nogle af de forskellige modeluner i undervisningen, er det jo kun metoder, som ikke kan stå alene. Viden er nu engang nødvendig for at kunne leve op til de krav, som livet stiller til os alle som mennesker og i vort arbejde.

Forsømmer man at give børnene undervisning i de helt centrale fag, og gør man undervisningen uensartet fra skole til skole, så gør man børnene en bjørnetjeneste. Med baggrund i udtalelser fra udlandsdanskere, ja, selv fra tidligere socialdemokratiske folketingsmedlemmer – jeg tænker på fru Winnie Russell, som jo for ikke så længe siden var medlem af dette ting – sådanne mennesker, som har fået et sammenligningsgrundlag mellem, hvad børn lærer i skolen i Danmark, og hvilke krav der stilles til dem i andre landes skoler, vil vi stærkt fraråde, at der eksperimenteres alt for meget i den danske folkeskole.

Hvad angår kontakten til det omgivende samfund, finder vi, at den største risiko for, at skolen skal isolere sig, ligger i, at man forsømmer det, der er vigtigst af alt, nemlig at give eleverne det bedst mulige uddannelsesmæssige grundlag, inden de forlader skolen for senere at træde ind i samfundet, når tidens fylde kommer.

Det havde i øvrigt også været interessant at få noget at vide om, hvordan man forestiller sig kontakten skal foregå. Ministeren nævner, at det rummer spørgsmål, som i praksis er vanskelige at løse trods god vilje, og at det ikke mindst kræver samarbejde med erhvervslivet og de offentlige institutioner.

Ja, det er både sikkert og vist, og at de sværeste forhindringer ligger uden for skolen, er der heller ingen tvivl om. Der må i hvert fald være et kapacitetsproblem af rang, når flere hundrede tusinde børn skal have den kontakt med erhvervslivet, og det kan vel heller ikke undgå at få følger for produktiviteten.

Vi vil da vente spændt på løsningen af problemerne, selv om vi vil give ministeren og CUR medhold i, at den kontakt bør udvides. Men vi er ikke sikre på, vi vil gøre det på de samme præmisser.

Når vi så kommer til ungdomsuddannelserne, altså det 10.–12. uddannelsesår, lægges der jo ikke skjul på, at ønskedrømmen er en samordning eller integrering af HF og gymnasiet på den ene side og erhvervsuddannelserne på den anden side. Man ønsker de igangværende forsøg fortsat og udvidet både på lokalt og centralt plan, og ministeren siger, som man kan læse i redegørelsen, at hun håber at kunne opnå flertal for konkrete forslag, som regeringen måtte fremkomme med om udbygning og forsøg med en vis samordning.

Men ministeren er blevet forsigtig og siger, at der skal være tale om frivillighed i uddannelserne på disse trin, og hun lover på forhånd, at dette frivillighedsprincip vil blive opretholdt fra den nuværende regerings side. Ministeren har selvfølgelig ikke glemt, at hun to gange har mødt folketingets øvrige partiers totale afvisning af disse planer.

Vi vil i hvert fald ikke i det konservative folkeparti lade os lokke af dette frivillighedsprincip. Det er princippet om samordning, vi er imod, hvad enten det sker frivilligt eller tvungent. Vi ønsker det tostrengede system opretholdt, altså gymnasiet og HF på den ene side og de erhvervsrettede uddannelser på den anden side. Men vi har naturligvis ikke noget imod, at der sker et praktisk samarbejde med hensyn til f. eks. valg af fag fra den anden gren.

Voksenuddannelserne og deres udbygning er jo også et kapitel for sig. Der skal inddrages nye grupper, bl. a. ved opsøgende virksomhed, og der arbejdes med tanker om arbejdsfrihed til almenuddannelse mod fuld lønkomensation.

Det konservative folkeparti vil gerne være med til at hjælpe de kortuddannede og de arbejdsløse, når det gælder mere undervisning og uddannelse, men vi vil i den forbindelse pege på, at der må udvikles alternativer til det formelle uddannelsessystem, så der tages udgangspunkt i den voksnes eventuelle situation. Vi vil ikke være med til at optræde som bedrevidende over for disse mennesker. Vi må komme dem i møde på det sted, hvor de selv står; vi vil ikke være med til at presse noget ned over hovedet på dem.

Hvad angår tankerne om frihed med løn under almen uddannelse, kan vi tilslutte os den mindretalsudtalelse, som er afgivet af Arbejdsgiverforeningens repræsentant. Også

[Gerda Møller]

vi finder det problematisk sådan uden videre at udskrive regninger til erhvervslivet i en tid, hvor konkurrenceevnen i forvejen er nedsat. Det kan da ikke være mindre produktion og større arbejdsløshed, som U 90 skal arbejde for.

Men i øvrigt mener vi også, at forslaget er et indgreb i arbejdsmarkedets aftaleforhold, og at det ikke kan undgå, hvis man fører de tanker ud i livet, at få konsekvenser for andre uddannelsessøgendes støtteordninger.

Vi kan naturligvis ikke være enige med flertallet bag U 90, når det gælder afskaffelsen af mesterlæren på længere sigt. Den tanke er også nedstemt her i folketinget, og vi går ud fra, at ministeren også fremover vil respektere denne vedtagelse. Vi tager altså stærkt afstand og nøjes ikke med som hr. Bertel Haarder at citere hr. Øllgaards udtalelse, for han siger jo bare, han ikke er i stand til at afgøre, om mesterlæren skal afløses helt af EFG eller begge muligheder skal have lov til at fortsætte fremover.

Har vi råd til at udbygge vore uddannelser yderligere? – spørges der til sidst. Hertil er blot at sige, at det kommer da helt an på, hvordan og hvilke. Hvis det er for at bruge penge til at gennemføre det stykke ideologisk kaffeclubsarbejde, som ligger på bordet, behøver vi slet ikke at spørge, for så vil vi i hvert fald ikke være med til at bevilge noget som helst. Vi ønsker ikke at føre vore børn og unge ind i det pædagogiske drømmeland, som U 90 står for. Tværtimod vil vi arbejde for at forhindre, at U 90 skal bruges til at ændre vort uddannelsessystem i en ganske bestemt retning. Vi går ikke med til at sætte samfundsmæssig holdning højere end faglige, kundskabsmæssige og fagrelevante forudsætninger, og vi er stadig af den opfattelse, at skolen og de enkelte uddannelsers første mål er dygtiggørelse af vore unge og ikke lighed.

Vi er lige så kritiske på en række centrale punkter som OECD, altså organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling. Den har haft en uddannelseskomité heroppe, og også den sætter et stort spørgsmålstejn ved lighedsmodellen og advarer gentagne gange mod at glemme planlægningens egentlige mål: det enkelte menneske. Det siges et sted i rapporten, at ligheden sker på bekostning af friheden; det siger man ligeud. Det konservative folkeparti ønsker ikke, at friheden i uddannelsessystemet sættes over styr, for der-

med er det første skridt taget henimod et samfund i ufrihed, og et sådant samfund ønsker vi ikke.

Ingolf Knudsen (CD):

U 90 er et fortryk til et debatoplæg om nogle visioner om fremtidens uddannelsessystem i Danmark. Det er vigtigt at holde sig denne genrebetegnelse meget klar og tydelig. Her er ikke tale om et autoriseret værk, en planlægning, eller, for bevidst at anvende et katolsk ord: disse 418 sider er ikke kanoniserede endnu.

De følgende betragtninger er derfor og bør efter min mening på nuværende tidspunkt være holdt på et teoretisk, principielt niveau. I samme sekund man lader sig lokke af ordet debatoplæg til at tage stilling for eller imod selve oplæggets forslag, så diskuterer man på forslagsstillernes præmisser, og dermed er debatten i høj grad en fastlåst skindebat. Et debatoplæg må være noget, man debatterer ud fra.

Centrum-demokraternes tilgrundliggende principper for uddannelsesdebat er i og for sig meget enkle. For det første: vi er villige til at betale for en god skole. Vi kræver altså ikke noget af undervisningssystemet, som vi ikke økonomisk vil lægge ryg til. U 90's beregninger side 351 om, at gennemførelsen af dens tanker økonomisk vil medføre, at den andel af bruttonationalproduktet, der medgår til uddannelsesformål, vil stige fra de nuværende ca. 7 pct. til godt 8 pct. i 1990, skræmmer os på ingen måde.

For det andet: vi vil stå vagt om forskellen mellem undervisningspligt og skolepligt. Den forskel er en afgørende basis, som U 90 specielt i forbindelse med overvejelser omkring børnehaveklasse og forlængelse af skoleforløbet ikke synes at lægge helt så afgørende vægt på. Vi mener, at der heri implicite ligger en central opfattelse af begreberne stat, forældre, børn. Staten skal tilbyde undervisning, men ikke påtage sig ansvaret og dermed tiltage sig retten til at bestemme over målet for danske børns uddannelse. Den statstanke er udansk, og i U 90 er det da også bl. a. tanker om børnenes løsgørelse fra forældrene, der har fremkaldt nogle af de voldsomste reaktioner, hvilket for øvrigt er forståeligt.

[Ingolf Knudsen]

For det tredje: indholdet af det offentlige danske undervisningstilbud skal bestemmes principielt af det offentlige Danmarks valgte repræsentanter, folketingets medlemmer, naturligvis ikke i detaljer, men hvad principperne angår. Uddannelsesstilbuddet skal hverken indsmugles administrativt gennem bemyndigelseslove eller permanente eksperimenter eller overlades til mere eller mindre selvbestaltet eller håndplukket ekspertise.

På det punkt er forskellen mellem U 90 og centrum-demokraternes opfattelse ganske stor. U 90 side 9:

»Grænsen mellem uddannelsesplanlægning og uddannelsespolitik kan ikke trækkes skarpt.«

Jo, det både kan og skal den. Netop på dette område, altså ansvarsplaceringen, er U 90 særdeles vaklende og selvmodsigende uden at være sig det klart bevidst. Selvmodsigelserne har ikke medført en ordentlig, frugtbarørende påpegning af konflikten.

Side 8, citat:

»De nuværende voksengenerationer er i stand til også gennem en målbevidst uddannelsespolitik at øve indflydelse på den fremtidige samfundsudvikling.«

Forfatterne forudser, side 9:

»... den mulige indsigelse, at det ikke tilkommer os, men næste generation at træffe beslutning om det fremtidige uddannelsessystem.«

Men samtidig er U 90 gennemsyret af alskens indholdstomme modefraser om medbestemmelse, demokratiseringsproces osv., en ansvarsforflygtigelse, som principielt er nøjagtig den samme vakkelvornhed som Danmarks amtsplanering. På den ene side skal beslutningsprocesserne ud til folket, og på den anden side bliver resultatet opbygning af nye fremmedgørende bureaukratier.

Men de væsentligste indvendinger mod U 90 på det principielle plan er i kort oversigt følgende.

For det første: uanset at man side 8 nævner både Grundtvig og Christen Kold, virker det på trods af demokratiseringsslagord, som om U 90 er skrevet før 31. oktober 1517.

For det andet: uanset megen tale om forankring af ideerne i den praktiske virkelighed forekommer forfatternes viden specielt om gymnasium og HF at være både beskednen, fordomsfyldt og uaktuel.

For det tredje: uanset et ønske om at bevæge sig på et højt bevidsthedsniveau synes de store skandaler og diskussioner om den sovjetiske Lysenkos drømme om, at Sovjet også rent biologisk via sit system engang skulle skabe en ny, socialistisk mennesketype, at være glemt.

Op for det fjerde: uanset erkendelsen side 11: »1960ernes voldsomme udvikling dominerer naturligvis nok stadig vore forestillinger«, fastholder forfatterne reaktionære 1960erforestillinger, som for længst er justeret eller helt forladt i vor omverden.

Mange andre punkter kunne have været taget op, og en uendelighed af helt konkrete emner bør tages op og inddrages, når faktiske planer skal lægges, men på nuværende tidspunkt er hensigten netop at understrege det principielle grundlag for U 90, selv om drøftelser af denne art er alt for sjældne både fra folketingets talerstol og i medierne.

Men tilbage til punkterne. Den 31. oktober 1517 startede Luther reformationen. U 90 har ikke mange ord tilovers for religiøse aspekter, men alligevel er det ikke det religiøse, der her søges inddraget. Det drejer sig om det pædagogiske. Luthers reformation sagde i grov forkortelse: folk skal kunne læse Bibelen på deres eget sprog. Heri lå det egentlige oprør mod en systemtænkning, in casu i den katolske kirke. Individet skulle selv forsynes med redskaber, at læse på eget sprog, til egen vurdering. Her er grundlaget for den gigantiske pædagogiske satsning, som i Danmark særlig fulgtes op af 1700-tallets rationalisme. Konstant med individrespekt. U 90 ridser selv en historik op knyttet til stænder, enevælde osv., konstant hæmmet af systemtænkning, selv om vi bor i systemoprøreren Kierkegaards fædreland, hvor eksistentialismens vægt på individets personlige ansvar og valg blev grundlagt. U 90's forfattere bekender sig ikke til katolicismen, men i systemtankegangen er man tilbage i tiden før reformationen.

Andet punkt: aktuel viden om skolesystemet. Samtidig med, at U 90 side 16 skriver: »I uddannelserne bør indgå og diskuteres en lang række emner, som til dels er tabu i øjeblikket. Det drejer sig om kønsroller, generationskonflikter, omgangstone, moralproblemer osv. og dermed om emner, der ofte er problemfyldte i hjemmet, som skilsmisse, konflikter med retsvæsenet, alkohol, arbejdsløshed osv.«, sidder censorer og retter i tu-

[Ingolf Knudsen]

sindvis af HF-stile, som netop behandler disse emner. Og denne type emner er gængse både ved studenter- og HF-eksaminer. Ser man på lister over nyudgiven og anvendt undervisningslitteratur, vil sådanne emner være på hitlisten. Lige så uvidende om den praktiske skolehverdag må forfatterne være, når de tror, at skoleelever på trods af den meget, meget høje procent, der har erhvervsarbejde, kun kender indsnævrede, teoretiske klasserum. Det virker, som om U 90 med Don Quijotes heltemod løber stormløb for at slå døre ind, der i årevis har stået på vid gab.

Tredje punkt: Lysenko troede på muligheden af at skabe en ny mennesketype. I perioder har det danske socialdemokrati gjort noget tilsvarende. Det drejer sig om begrebet lighed. Side 336:

»Uddannelse må medvirke til at skabe hele mennesker, der kan fungere i alle livssituationer.«

Den drøm om hele mennesker er måske smuk, men resultatet bliver så uendelig nemt hule mennesker, systemaccepterende og systemaccepterede facadeprodukter med moderigtigt design.

Om lighedsidealet som politisk bestemt værdigrundlag har mindretallet, Knud Øllgaard, side 353 udtalt sig tydeligt, og begrebet hører med rette til det mest debatterede. Det er utroligt, at man stædigt mod alle erfaringer kan fastholde troen på miljøets totale dominans over arven på trods af biologiske kendsgerninger. Selv om faktum er, at miljøet spiller mindre rolle end arven, skal resignation naturligvis ikke blive resultatet. Tværtimod skal alle sejl sættes til for at udnytte og videreudvikle alle miljøbaggrunde maksimalt. Men det er uhørt menneskeforagende at fastholde som ideologi, at enhver har mulighed for at blive Muhammed Ali eller Niels Bohr, hvis blot man træner nok. Det er ondt og frustrationsfødende, og det er snævert diskriminerende og på længere sigt samfundsskadeligt i lighedens navn at forbyde fremvæksten af nye Niels Bohr'er, Villy Sørensen'er eller Elvis Presley'er for den sags skyld.

Fjerde punkt: 1960erne var fyldt med pædagogiske eksperimenter ud fra motivations-synspunkterne. De var væsentlige, og de var velkomne. Et tiår efter er man rundt i verden, eksempelvis i USA, Kina, Sverige eller

hos Labour i England, i fuld gang med at vurdere erfaringerne og herudfra foretage justeringer, ikke mindst under hensyn til, at på eksperimenternes ulempe side står et voksende antal funktionelle analfabeter med indsnævrede livsmuligheder. Tør vi fortsætte pædagogiske eksperimenter til benefice for pædagoginteresser med sådanne omkostninger? Det er spørgsmålet. Og det spørgsmål stiller U 90 ikke. Tværtimod. Ubekymret fortsætter man slavisk i 1960ernes spor og reagerer surt reaktionært på progressive tanker om, at basisviden er nødvendig, og at ikke alle er eller bør blive robotagtigt ensartede.

I 1974 talte jeg for, at en samlet plan over fremtidens undervisningssystem i Danmark skulle udarbejdes. Nu foreligger den. Navnet er U 90. Det kræver en politisk kraftanstrengelse, hvis bogstavet U skal forandres fra betydningen utopi til betydningen uddannelsesrealitet.

Ebba Strange (SF):

Jeg kan ikke rigtig lade være med at starte med at kommentere den sidste taler, for jeg har siddet i denne sal hele dagen og bl. a. diskuteret retsplejelov og haft den store fornøjelse at høre hr. Ingolf Knudsens gode partifælle forsvare systemerne i dette land ud over alle grænser og stille ændringsforslag til vores retsplejelov, der skulle forsvare systemerne, men nu har vi altså fået systemkritikeren par excellence, hr. Ingolf Knudsen, i det samme parti. Det er jo interessant.

I øvrigt er jeg også selv lidt usikker på, hvad det egentlig er, vi skal debattere i dag, og hvad U 90 egentlig er. Vi skal, så vidt jeg kan forstå, både diskutere U 90 og ministerens redegørelse om U 90. I modsætning til de seneste ordførere, der har givet ministeren megen skældud, synes jeg, at det, der karakteriserer ministerens redegørelse, er, at hun tager en del forbehold over for den plan, der er lagt frem. Jeg synes også, den er svær at debattere ud fra, fordi vores virkelighed ser så helt anderledes ud end det, man har beskrevet. Man prøver at beskrive virkeligheden, men når man så kommer til det, man gerne vil lave i fremtidens uddannelsessystem, har jeg så forfærdelig svært ved at få det til at falde i hak med den danske virkelighed.

[Ebba Strange]

Ministeren havde ønsket, at der skulle fremlægges et helhedssyn på uddannelserne, og at vi på baggrund af det skulle foretage en vurdering af uddannelsernes rolle i samfundsudviklingen. Det er selvfølgelig en ædel hensigt at have, men jeg synes, det er svært, fordi verden omkring os ser ud, som den gør. Jeg skal imidlertid prøve, og jeg skal gøre det dels ved at sige noget generelt om U 90, dels ved at gå lidt nærmere ind på nogle af de punkter, som ministeren selv trækker frem i den redegørelse, hun har givet folketingset.

Jeg må starte med at konstatere, at U 90 kommer på vores bord på et tidspunkt, hvor de seneste års erfaringer viser os, at når et kapitalistisk samfund ryger ud i en økonomisk krise, går det ud over uddannelserne. Det er den barske baggrund, vi skal diskutere U 90 på, og det sker efter dette folketings beslutninger. Det er sket siden 1974, og så kan man stå og bruge meget store og dyre højskolefilosofiske ord om, hvor vidunderlig uddannelse er, men sådan er virkeligheden.

Det skal stå helt klart, at socialistisk folkeparti synes, at det er dårlig politik. Vores ordfører var inde på det, da vi her i salen for et par dage siden debatterede de store offentlige investeringer. Vores syn på disse ting er – og det er der også nogle i U 90 der mener – at netop i en situation, hvor vi har økonomisk krise i Danmark, er det vigtigt at satse investeringer på uddannelser og især over for de grupper i befolkningen, der i dag har de dårligste uddannelsesmuligheder.

En anden ting, jeg har lyst til at sige principielt, er, at så længe vi i dette samfund – og det er jo det, der karakteriserer kapitalismen – lader den private dynamik dirigere hele vores erhvervsliv og hele vores arbejdsliv, er det naturligvis umuligt at lave en statslig planlægning for uddannelse, der kan holde. For uanset hvilket samfund vi lever i, om det er mere eller mindre primitivt, om det er socialistisk eller kapitalistisk, har uddannelse først og fremmest til formål at sørge for, at der er tilstrækkelig og tilstrækkeligt velkvalificeret arbejdskraft til rådighed for det erhvervsliv, der findes. Derfor er der ingen overensstemmelse, når det er det private erhvervsliv, der dirigerer kvalifikationerne og afgør, hvor meget arbejdskraft det har brug for, om det har brug for de 200.000, der i dag går ledige, eller det ikke har, mens det overlades til det offentlige at dirigere uddan-

nelserne. Det er også derfor, prognoserne går i stykker. De prognoser, der blev lavet i 1960erne, har jo ikke holdt ind i 1970erne.

Dette er det vigtigt at påpege, også over for en socialdemokratisk undervisningsminister, for jeg har sådan set indtryk af, at hun troede, at med U 90 kunne vi nok alle sammen blive enige om, hvad vi nu skulle lave for fremtiden. Men det viser denne debat fremfor noget, at det kan vi selvfølgelig ikke, for uddannelsesplanlægning er i høj grad politik, og det er partipolitik. Hvis man har en politisk grundfilosofi, er det klart, at den må også danne udgangspunktet for éns uddannelsespolitik, og modsat det, nogle af de borgerlige debattører, vi hidtil har hørt, mener – de har skældt U 90 ud for at være lavet af ministerens svorne væbnere – synes jeg netop, at U 90 bærer meget stærkt præg af det, den er, nemlig et kompromis mellem forskellige politiske standpunkter, af en embedsmandstendens til at fly konflikter, fordi man ikke må tage politiske standpunkter. Den gør et forsøg på at finde frem til nogle generelle betragtninger, og de fremsættes så som almene og som dækkende den store, brede befolknings mening.

F. eks. bygger fremtidsbeskrivelserne i høj grad på en fremskrivning af den nuværende situation, og herved kommer værket til at minde mig lidt om PP II. Vi ved jo alle, at den vist egentlig ikke duede til ret meget, fordi økonomien kom og slog tingene i stykker, men betragtningerne er altså for socialdemokratiske for nogle, og så må man have haft svært ved at måle det politiske klima i U 90, hvis man har troet, at man har fundet en gylden middelvej.

I U 90 erkender man de økonomiske forskelle, der er i Danmark mellem 1960erne og 1970erne og forventelig også 1980erne, men man tager ikke klart konsekvenserne af, at ændringerne i det økonomiske klima følges af ændringer i det politiske klima. Tag f. eks. lighedsfilosofien, som næsten alle ordførere har været inde på. På side 193 er der gjort et forsøg på at beskrive en mere lighedspræget uddannelsespolitik. Forfatterens udgangspunkt er – jeg citerer: »Et af de fundamentale mål for uddannelsespolitikken er at opnå større lighed . . .«. Men det er jo ikke sandt. Det har vi hørt i dag fra alle de borgerlige ordførere. Det er nogles mål. Det er mit mål bl. a., hvis man overhovedet kunne bruge

[Ebba Strange]

uddannelsessystemet til det. Hvis forfatterne ikke har været opmærksomme på det før, håber jeg, de er blevet det nu, hvor de sandsynligvis lytter til debatten, for vi, der har mærket det politiske klima på vores krop siden 1973, kunne have sagt det på forhånd.

Borgerlige politikere ønsker ikke en mere lighedspræget uddannelsespolitik. Borgerlige politikere er udmærket klar over, at når der er økonomisk knaphed i landet, gælder det om at stå fast på sine privilegier, også på det uddannelsespolitiske område. Og så bliver de alle teorierne frem fra skufferne, de teorier, der siger, at folk er født med uligheder i evner og begavelse, og at det derfor er nødvendigt at give dem forskellige grader af uddannelse, for de kan ikke lære det samme alle sammen. Det er teorier, der ligger dybt begravet i skuffen i perioder, hvor der er brug for tilgang af veluddannet arbejdskraft til arbejdsmarkedet; da får vi nogle nye teorier hevet frem af skuffen, som lyder: vi må finde den intelligensreserve, der givet ligger gemt i de lag, der ikke traditionelt har leveret brugere til uddannelsessystemerne.

Det er slet ikke, fordi jeg forventer noget socialistisk kampskrift af et uddannelsesråd, det ville ligge mig fjernt, men jeg kan se på navnene, at en del af dem har lært noget om dialektisk tankegang i hvert fald, og det ville have været spændende, hvis man havde turdet pege på disse modsætningsforhold, for så kunne vi have diskuteret ud fra dem. Det er fejlagtigt at beskrive uddannelsessystemet som et sted, hvor der hersker fred og ingen fare, og hvor ulven og lammet græsser fredeligt side om side. Sådan er det ikke. Det er en kamp om pladserne, og derfor er det også et sted, hvor klassekampen foregår.

Derfor kunne det have været spændende at få en beskrivelse af, at under de og de nærmere beskrevne politiske omstændigheder kunne man forestille sig at det ville gå sådan og sådan, for så måtte folk, der engagerede sig i uddannelsesdebatten, også tage generel politisk stilling, samtidig med at de tog stilling til uddannelsespolitiske tiltag.

Disse ting bliver klare for læserne, når de læser mindretalsudtalelserne. Så ser man, at der alligevel nok i CUR er en ganske god forståelse for, at også uddannelsespolitik er en politisk slagmark. Derfor synes jeg, det er svært at diskutere U 90. Man kan forholde sig til dele af den, man kan vurdere nogle af

dem som gode og nogle som dårlige, alt efter om man er politisk enig i dem eller ej. Og vi kan godt diskutere uddannelsespolitik på baggrund af U 90, det er jeg til hver en tid parat til, fordi det er spændende.

Det er det bl. a., fordi vi alle sammen godt ved, at det etablerede uddannelsessystem er en af en hvilket som helst samfunds aller-mest virksomme overbygninger, hvorigennem udvalgt viden, erkendelse, holdninger, normer formidles på baggrund af samfundets økonomiske struktur. Når borgerlige politikere i dag er så forargede over, at CUR foreslår, at der måske kunne opdrages efter nogle lidt kontroversielle normer i fremtidens skole, er det jo, fordi man har været vant til en skole, der opdrog i de traditionelt borgerlige normer, og den har alle vores børn været igennem. Vi, som har børn, der har været igennem skolesystemet, er jo vant til indoktrineringen. De er jo gennemindoktrinerede, de af vore børn, der er gået igennem det borgerlige skolesystem i en lang årrække.

Men det er spændende, for hvis det lykkes os mere eller mindre direkte at påvirke uddannelsessystemets form og indhold, kunne det være, at der også kunne ske en påvirkning tilbage til de underliggende materielle forhold, til forholdene på arbejdspladserne, til de kvalifikationer, der kræves af arbejdskraften.

Derom skriver CUR – jeg citerer igen fra side 193 – at »det næppe er muligt at tilvejebringe et meget lavere niveau af ulighed i uddannelsessystemet end i samfundet«. Det kan jeg sådan set ved en meget hurtig gennemlæsning godt være enig i, men jeg ville meget gerne være med til nogle forsøg i den retning.

Socialdemokratiet har været meget ivrigt efter i sin planlægningstrang at adgangsregulere optagelserne til en lang række uddannelser gennem karakterer, kvoter og points. Jeg er modstander af disse reguleringstendenser, lige så længe der er 30 pct. af en ungdomsårgang, der slet ikke får plads i uddannelsessystemet efter den grundlæggende skolegang. Men når de nu er der, kunne det være spændende at begynde at forsøge med en socialkvotering og en kønskvotering i stedet for den kvotering, man anvender nu.

U 90 er lidt inde på tanken om den sociale kvotering, men tør naturligvis ikke gå ind for den. Hvis man imidlertid forestillede sig,

[Ebbå Strange]

at der ved alle uddannelser af den slags skule tildeles kvoter til de forskellige klasser og lag i befolkningen i forhold til deres befolkningsandel og til mænd og kvinder i forhold til deres befolkningsandel, ville der måske blive sat lidt skred i det lighedsorienterede.

I dagens politiske liv mærker vi ikke meget til de generelle lighedsbetræbelser, som CUR mener at finde. De alvorligste ulighedsproblemer er de økonomiske, og derfor er de alvorligste uddannelsesmæssige problemer også de uddannelsesmæssige problemer, der er knyttet til de unge og de voksne, der har fået en meget kort uddannelse, og som derfor har den største chance for at blive indrulleret i skaren af omkring 200.000 ledige. Derfor er jeg enig med U 90 i, at det er voksenuddannelserne og ungdomsuddannelserne, der mest trænger til at blive fokuseret på i de næste år.

Jeg vil spørge socialdemokratiet, om man kunne forestille sig, at socialdemokratiet ville være med til at arbejde for det, som nogle fagforeninger har på deres programmer, nemlig at der skal gives uddannelsesfrihed og lønkompensation, for at voksne mennesker kan deltage i uddannelse. Og kan det overhovedet lade sig gøre, før vi får indført egentligt demokrati på arbejdspladserne, både virksomhedsdemokrati og økonomisk demokrati?

Anden næstformand (Erlendsson):

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 19.30.

Mødet udsat kl. 18.55

Mødet genoptaget kl. 19.30

Forhandlingen genoptoges.

Steen Folke (VS):

Jeg vil gerne starte med at takke de ordførere, som har ladet mig springe op i taler-rækken, sådan at jeg kunne komme til på nuværende tidspunkt. Det ser jo også ud til at være et meget gunstigt tidspunkt med myldrende liv på tilhørerpladserne både i salen og ude omkring. Samtidig vil jeg gøre opmærksom på, at jeg desværre bliver nødt til

at forlade debatten og salen umiddelbart efter, at jeg har holdt mit eget indlæg.

U 90 adskiller sig fra de tidligere store planer, P-planerne og H-planen, for de videregående uddannelser ved primært at være en diskussion om målsætningerne for og indholdet af uddannelsessystemet.

P-planerne beskrev i hårde tal og strukturelle indgreb en nedskæring og central-styring af uddannelsessystemet. I U 90-forsøget fyldes øret med sød musik om lighed, skolens åbning mod samfundet, undervisning, som tager hensyn til restgruppen o. lign. U 90 er først og fremmest en fornyelse af uddannelsesideologien, ikke så meget en plan, selv om den også indeholder konkrete reformforslag.

Tilsyneladende er der mange rigtige udgangspunkter i U 90. Det påpeges, at uddannelsessystemet er klassebetinget. Det siges ganske vist ikke sådan ligeud, men det erkendes i det mindste, at uddannelsessystemet favoriserer bestemte sociale lag, og at dette ikke skyldes ydre, sociale forhold. Det er en kendsgerning, at uddannelsessystemet med sit borgerlige indhold, sin konkurrenceorientering og sin abstrakte, verdensfjerne arbejdsform faktisk ikke dækker arbejderklassens og arbejderbørnenes behov. Det erkendes også i U 90, at uddannelserne er isoleret fra resten af samfundet.

Men ser man på de tanker, man har om, hvordan disse problemer kan løses, antager det en helt klar tendens. Skolens isolation skal brydes ved, at børnene kommer i praktik og på hurtige ekskursioner ud på arbejdspladserne. Det har jo ikke meget at gøre med at føre børnenes virkelighed ind i skolen, hvis man ikke samtidig inddrager børnenes hjemmemiljø, deres bolig- og familieforhold i sammenhængen. En sådan eksotisk erfaring med »virkeligheden« iscenesat i samarbejde med arbejdsgiverne vil sandsynligvis blot fungere som en mere positiv tilvænnning til arbejdslivets forhold. Børnene får i hvert fald ingen chance for at gennemskue, hvordan det er at være arbejder.

Den faktiske arbejdsdeling i samfundet gør U 90 ikke noget for at tage op. I stedet taler man om uddannelse i forhold til menneskets såkaldte fire liv. I forhold til arbejdslivet skal man kvalificeres efter de krav, som kapitalen stiller i form af den eksisterende arbejdsdeling. Det er realiteten, selv om man

[Steen Folke]

prøver at omskrive det i U 90. I forhold til de andre tre liv, fritiden, familielivet og samfundslivet, skal man kvalificeres til lighed.

Nu ligger det rent faktisk sådan, at vi kun har ét liv, og det hænger sammen. Man kan ikke tænke sig, at der kan eksistere lighed på alle mulige andre områder, medens arbejdslivet fortsat er baseret på arbejdsdeling, ulighed, undertrykkelse og udbytning. Det er mildest talt en fornyelse af de reformistiske illusioner, der her præsteres ved hjælp af den velvillige uddeling af ekstra liv.

Det er ingen simpel sag at forestille sig en uddannelsespolitik, som sigter på ændringer i arbejdslivet. At forestille sig, at det er et uddannelsespolitisk spørgsmål alene, ville naturligvis være rent vås. Kun i takt med, at lønarbejderne tilkæmper sig kontrol med deres egen arbejdssituation, og i takt med, at den af kapitalen skabte opdeling i håndens og åndens arbejde effektivt bliver bekæmpet, kan man forestille sig at lønarbejderne kan sælge deres egen arbejdskraft uden at skulle underkaste sig en opdeling efter kapitalens krav.

Man kunne vel næppe forlange, at U 90 skulle lægge op til en socialistisk uddannelsespolitik, men man kunne måske have ventet, at en socialdemokratisk orienteret planlægning havde gjort opmærksom på, at der eksisterer visse problemer ved at forsøge at fremme ligheden uden at sætte spørgsmålstegn hverken ved arbejdsdelingen eller ved kapitalens herredømme over lønarbejderne i arbejdslivet. Dette så meget mere som U 90 forsøges lanceret som én folkebevægelse.

Desværre kan U 90 meget nemt blive blot og bar legitimation for at udstrække den statslige styring til endnu nogle områder, ikke blot forberedelsen til arbejdslivet, men nu også opdragelsen til at klare sig selv, til en meningsfuld fritid og til at blive en god samfundsborger.

Med udgangspunkt i en lighedspolitik kommer man frem til, at den totale kontrol skal sættes i system ved hjælp af bl. a. uddannelsessystemet. Det ligner desværre alt for godt undervisningsministerens almindelige fremfærd. En gang imellem udsender hun et højt ideologisk trompetstød, det være sig i forbindelse med kulturpolitikken, i forbindelse med statsproduktion, eller dengang hun iværksatte arbejdet med U 90. Men i daglig praksis undertrykkes de udviklingstendenser

og initiativer, som eventuelt kunne pege frem mod sociale, for ikke at tale om socialistiske, reformer.

Jeg behøver næppe at nævne eksempler på gabet mellem fanfare og praksis. Der findes i dag i det danske uddannelsessystem folk, elever, studenter, lærlinge, lærere, som vil noget andet end det eksisterende borgerlige indhold i uddannelserne, som gerne vil samarbejde med progressive kræfter uden for systemet, åbne op mod samfundet, tage kontakt med forældre, med arbejdere og fagbevægelse, institutioner, men som hindres deri af bureaukratiske rammer, af centralstyring, af borgerlig hetz og undertiden såmænd også af direkte ministerindgreb.

Hvis socialdemokratiet virkelig mente noget med al talen om lighed og sociale reformer, ville man naturligvis helhjertet søge at støtte disse kræfter i stedet for at medvirke til at forhindre deres udviklingsmuligheder.

Der er et punkt, jeg særlig vil omtale, nemlig voksenundervisningen. U 90 hævder med rette, at der er behov for langt mere voksenundervisning, og at der specielt er behov for, at voksne arbejdere får adgang til betalt frihed for at kunne deltage i uddannelsesaktiviteter. Man kunne måske diskutere, om dette synspunkt i sig selv giver grund til at skære ned på andre uddannelsesaktiviteter. Undertiden virker det næsten, som om det er hovedformålet. Man må imidlertid konstatere, at det eksisterende voksenundervisningssystem på ingen måde svarer til arbejderklassens uddannelsesbehov. Tværtimod viser undersøgelserne jo, at det er de i forvejen veluddannede, som supplerer deres uddannelse. Det burde være det første problem at overveje, hvordan indholdet og organisationen af voksenundervisningen kan ændres, således at den faktisk svarer til arbejderne behov og interesser. Men det er jo ikke det, U 90's megen snak om voksenuddannelse handler om.

Et supermarkedssystem som det, der eksisterer inden for den frivillige voksenundervisning, har den afgørende ulempe, at deltagerne kommer til den som enkeltindivider uden chance for at præge indholdet. Voksenundervisningen bør tilrettelægges af deltagerne selv og kollektivt, det være sig på arbejdspladser, i boligområder eller i bevægelserne. Det er sådanne aktiviteter, der skal have støt-

[Steen Folke]

te til undervisningen og mulighed for frihed til uddannelse.

LOs forslag om betalt uddannelsesfrihed, som U 90 bygger videre på, tager sigte på alle typer af undervisning, herunder også arbejdsmarkedets relaterede uddannelse, efteruddannelse, specialarbejderuddannelse m. m. Disse uddannelser har faktisk også i dag en fortrinsstilling i form af dagpenge til deltagerne.

Afgørende for, om der ligger nogle muligheder for, at arbejderne kan få en uddannelse, der dækker deres behov, vil være, hvem der fordeler adgangen til uddannelse, og hvordan uddannelsesstiden finansieres. Her vil jeg godt fremhæve bryggeriarbejdernes krav ved sidste overenskomst. På to afgørende punkter er disse krav forskellige fra dem, LO stiller op.

For det første ønsker man, at ordningen skal bruges til en arbejderstyret uddannelse. Undervisningen skal være styret af deltagerne selv og organiseres gennem fagforeninger og klubber. For det andet vil man have dækning for uddannelsesfriheden gennem overenskomsten. Derved undgår man, at staten kommer ind med kontrolforanstaltninger og krav om, at undervisningen skal være offentlig m. m.

Jeg har ikke tid til at kommentere de øvrige enkeltområder inden for uddannelsessystemet. For 2 måneder siden havde folketinget på VS' foranledning en debat om folkeskolen, hvor jeg fremlagde vore principielle synspunkter vedrørende grundskolen og de problemer, der rejser sig her. Jeg skal henvise hertil og nøjes med at sige, at til trods for U 90's understregning af lighedsmålet vil skolen også efter U 90 fungere som en sorterings-skole, bl. a. i kraft af tilvalgsordninger og opretholdelse af karakterer og prøver. I øvrigt lægges der op til en forlængelse af den nuværende statslige politik over for de højere uddannelser med nedskæringer og adgangs-begrænsning.

CURs flertal mener, at undervisningen i skolen skal være præget af en positiv holdning til det bestående samfund. Det er formuleret på forskellig vis forskellige steder i U 90, f. eks. på side 232: »Skolen må tage klar stilling for de bærende retsprincipper i vort samfund.« Til disse bærende retsprincipper hører f. eks. beskyttelsen af den private ejendomsret til produktionsmidlerne, en

ret, som socialister naturligvis må vende sig imod. Jeg kunne også nævne det, der står på side 122, at skolen skal »søge at give en positiv holdning til de grundlæggende principper i vor form for folkestyre«.

Der skal med andre ord være tale om en positiv holdning til hele det borgerligt demokratiske, det kapitalistiske, samfund, som vi lever i. Det er selvfølgelig uacceptabelt ud fra mine synspunkter. Jeg mener ikke, at sådanne bestemmelser hører hjemme i uddannelsesplanlægningen. Det ville faktisk være temmelig fatalt, hvis den slags virkelig skulle blive knæsat.

Eller lad mig tage et citat fra side 125. Der står: »Selvstændighed består ikke i at forholde sig kritisk eller skeptisk over for alt og forudsætter ikke, at enkeltindividet selv skal tage stilling til ethvert spørgsmål, der beror på en konflikt mellem værdiopfattelser. Selvstændighed betyder derimod, at man på det givne værdigrundlag kan afgøre, hvad man skal gøre i en given situation.«

Det er rent ud sagt fandens til selvstændighed, man stiller op her. Her siger man helt udtrykkeligt, at det, der kan blive tale om, det, man kan tolerere, er, at man på det givne værdigrundlag kan afgøre, hvad man skal gøre i en given situation. Man skal med andre ord ukritisk acceptere det gængse værdigrundlag, og så må man have lov til inden for rammerne heraf at udøve sin selvstændighed.

Jeg mener helt klart, at formuleringer som dem, jeg har citeret her – også den sidste – lægger op til en styring, en ideologisk styring, som leder i retning af, selv om det i sig selv kun er et lille skridt, en mere totalitær stat. Jeg synes, det er meget beklageligt, at U 90 rundt omkring indeholder formuleringer af denne type, som helt entydigt viser, at den planlægning, man lægger op til, skal være en planlægning på magthavernes præmisser, og det gælder også med hensyn til ideologisk påvirkning.

Jeg går ud fra, at min tale her har været en skuffelse for fremskridtspartiets ordfører, hvis han da har hørt den, ellers kan han måske læse den bagefter. I hvert fald har han næppe kunnet finde støtte for sin påstand om, at det yderste venstre er undervisningsministerens medløbere. Til gengæld kan jeg glæde hr. Halvgaard med, at jeg er enig med ham, ganske vist kun på et enkelt punkt,

[Steen Folke]

nemlig i, at mindretallets indstillinger i U 90 er langt mere interessante end flertallets. Men det er nok muligt, at det er forskellige mindretal, vi har i tankerne.

Svend Haugaard (RV):

Det er et meget omfangsrigt stof på denne tid af aftenen og nok også for stor en mundfuld til, at man kan andet end tale lidt om hovedprincipperne. Det er nok sådan, at de enkelte afsnit egner sig bedre til en debat i undervisningsudvalget. Der vil der antagelig også være væsentlig flere til stede.

Det er jo en meget vidtfavnende rapport, den er ordrig, efter min mening også for ordrig, og i hvert tilfælde synes jeg nok, den kunne have vundet ved, at man havde gjort er forsøg på at lave et koncentreret resumé. Som den optræder nu, er den mere egnet som grundbog for studiekredse end som grundlag for politiske beslutninger, og jeg må indrømme, at som grundlag for politiske beslutninger ville jeg heller ikke rigtig bryde mig om den. Der er ting deri, som vi afgjort er enige i, og der andre ting, som vi afgjort er uenige i.

Lad mig begynde med at sige, at vi naturligvis er enige i, at uddannelsen er noget helt afgørende både for den enkelte borgers muligheder og for hele samfundets udvikling. Jeg er også enig i, at der er behov for et samspil mellem de forskellige uddannelsesformer, men det betyder absolut ikke, at alle skal lære alt i meget langvarige basisuddannelser. Der skal vælges, og valget bør for de beslutsomme kunne ske på et forholdsvist tidligt tidspunkt og ikke forsinkes unødigt af de ubeslutsomme.

På den anden side vil jeg også gerne fremhæve, at vi ønsker ikke noget karaktærræs bragt ned i folkeskolen, vi er i det hele meget skeptiske over for karakterer i folkeskolen, og vi ønsker ikke noget pres på børnenes valg i folkeskolen. Der er stor forskel på at skulle vælge efter de 9 år og først at skulle vælge, når de 12 år er gået.

Hvad det administrative samspil angår, skal man naturligvis have en vis koordinati-on i planlægningen, men vi er ikke tilhænger af at sammenslutte administrationen af gymnasier, HF og de erhvervsrettede uddannelser. De sidste må ikke miste forbindelsen til og påvirkningen fra erhvervslivet.

Det er klart, som det er fremhævet i rapporten, at uddannelsen er påvirket stærkt af de ændrede samfundsforhold og af den brudte tradition med at vælge fædres erhverv, men dermed være ikke sagt, at det er praktisk eller rigtigt at forberede alle til et frit valg mellem tudindvis af forskellige livsstillinger når som helst i uddannelsesforløbet. Der er en tendens til at tro, at man gør mennesker lykkelige ved at give dem frit valg over for alle muligheder. Jeg tror nok, det er mere sandsynligt, at man gør dem forvirrede ved et alt for stort udbud. Jeg er afgjort enig i, at der skal gives meget vidtgående tilbud med tryk på tilbud og ikke ud over skolealderen i form af tvang.

Desværre er det vanskeligt at undgå, når man læser den digre rapport, at læse mellem linjerne, at 12 års uddannelsespligt egentlig er det ønskelige, endog i et ubrudt forløb. Dette er efter min mening en kæmpemisforståelse. Fra overgangsalderen og opefter vinder man intet ved tvang. Her må det være lysten, der driver værket, ellers er anstrengelserne spildt. Helt galt bliver det, hvis man tænker sig en obligatorisk teoretisk uddannelse i et samlet uddannelsesforløb, hvad jeg har en fornemmelse af at en del af dem, der har været med i rapporten, gør.

For mange unge med fortrinvis praktiske evner vil det være en katastrofe, hvis de tvinges til at blive i et langt teoretisk uddannelsesforløb. Det vil være en direkte blokering for uddannelseslysten og en direkte hæmsko for de praktiske evners udfoldelse. Der vil blive masser af spildtid, som irriterer og svækker lysten.

Men jeg vil da udtrykke min glæde over, at flertallet i rådet ikke mener, at de 12 år skal opnås ved udvidet undervisningspligt. Alligevel er jeg lidt betænkelig, for det fremgår ikke klart, om man i stedet kunne tænke sig uddannelsespligt til gennemførelse af det minimum af 12 års uddannelse, som man vil fastholde fra 1990.

Jeg vil gerne slå fast, at det radikale venstre afgjort er enig i, at tilbuddene skal være der; men modtagelsen skal være frivillig.

Jeg er afgjort enig med mindretallet, når det på side 241, punkt 30, udtrykker beklagelse over, at kommissionen ikke har interesseret sig mere for den livslange mulighed. Dette tilbud om når som helst at kunne gå tilbage til teoretisk uddannelse, når behov og

[Svend Haugaard]

lyst er til stede, er for os noget særdeles afgørende. Det er ikke mindst afgørende for dem – og dem er der mange af – som kører fast i det boglige, længe inden et ubrudt 12 års forløb er gået. Det skulle faktisk falde ganske godt i tråd med rådets erklæring side 239 om, at uddannelsen ikke skal slutte med udgangen af folkeskolen. Det triste er blot, at man ikke rigtig har gjort noget ved det. Her er efter min mening en af rapportens virkelig store svagheder. Hvorfor kommer man ikke med et forslag om 12 års ret til uddannelse, som kan bruges, når den enkelte ønsker det? Og hvordan vil man egentlig kombinere dette med fritidsundervisning? Jeg synes, vi trænger i den grad til en plan for kombinationen af hele voksenuddannelsesforløbet, og jeg beklager, at rapporten på det område er meget mangelfuld.

Med hensyn til det praktiske er der i øvrigt grund til at protestere mod den, synes jeg, meget kedelige tendens til at lade, skal vi sige den teoretiske praktik gå i stedet for et egentligt praktikgrundlag. Vi har set en række uddannelser forlade de praktiske krav, nu sidst også teknikumingeniøruddannelsen, som adgangsbetingelse. Det er efter min mening en helt gal udvikling fremfor at betragte teori og praktik som noget, der skal supplere, men ikke erstatte hinanden. En teknikumingeniør, en landbrugskandidat osv. kommer uhjælpelig til kort på den praktiske arbejdsplads, hvis ikke de kender praktikken fra egen erfaring.

I samme forbindelse må jeg have lov til at sige, at det må da vist være en misforståelse, når man i rapporten konstaterer, at EFG nu er indarbejdet til afløsning af mesterlæren, og jeg vil gerne spørge ministeren, om hun ikke erkender, at der hidtil ikke har været flertal her i folketinget for at skippe mesterlæren.

Videre vil jeg også spørge, om der ikke kunne være grund til at lade et udvalg undersøge, hvordan man bedst kombinerer EFGs og mesterlærens bedste egenskaber. Hvis man fandt ud af det, kunne det være, vi kom til forståelse. Men jeg vil gerne bede om, at man herunder ikke glemmer at lægge vægt på at sikre, at den praktisk begavede, som er kørt træet i det teoretiske, får det, der kan tilkomme ham.

Der tales i rapporten en del om at socialisere uddannelserne. Jeg er fuldstændig klar

over, at det er i betydningen lighed, men alligevel mener jeg, det kniber lidt med uddannelsesrådets psykologiske forståelse, når man absolut skal have denne betegnelse med. Jeg tror, at det kan blokere hos en og anden på en lidt uheldig måde. Men også i betydningen lighed er der noget, man har misforstået. Jeg synes, det osrer ud af rapporten, at blot alle får 12 års uddannelse og økonomiske vilkår dertil, er den helt store lighed oprundet. Der er knap antydning af noget om, at evner kan være ret forskellige, og at for resten også flid og lyst kan være ret forskellige, og heller intet om, at nogle egner sig en hel del bedre til de praktiske end til de boglige sysler. Det er da heller ikke absolut givet, at alle vil føle sig ulige behandlet, fordi de ikke tvinges til 12 års ubrudt skoleforløb, hvis de blot får en rimelig chance for at udfolde sig på anden måde.

Det er dog en mærkværdig anskuelse, at økonomi og tvungen uddannelse kan overvinde alle brist i evner. Her kunne jeg citere en erfaren lærer, der sagde det sådan: hvordan skal man hælde en hel liter på en halvliterflaske? Men heldigvis er der så i de fleste tilfælde andre evner end de boglige, som både for den enkelte og for samfundet kan være lige så vigtige som de andre. Vi glemmer blot ofte at erkende det. For hvor er der i al den lighedssnak plads for den, der afviger, der ikke kan eller ikke vil tilpasse sig systemet? Hvor bliver der plads til den, der selv kan påtage sig ansvaret og vil vokse derved? Og hvor er de individuelle hensyn i denne dusinmenneskets skole, som uddannelsesrådet faktisk anviser her? Det forekommer mig ufatteligt, at der med de indhøstede danske erfaringer om lysten, der skal komme med tilbuddet om frivillig uddannelse, er så lidt tillid til friheden, at man vil afløse den med tvang.

Til det frie valg hører naturligvis rimelige økonomiske muligheder, og jeg er helt enig i, at der her er adskilligt at indhente. Vi stiller os derfor meget positivt over for økonomisk hjælp, så det frie valg ikke ødelægges af manglende midler. Men vi må naturligvis også tilslutte os rapportens bemærkning om, at vi må foretage en afvejning af de mål, vi stiller, og de midler, der kan stilles til rådighed for at omsætte målene i praksis. Der følger trods alt en regning med.

[Svend Haugaard]

Når det gælder det frie valg af uddannelse, må jeg dog tilføje, at vi ikke mener, det er en uhørt uartighed at lade samfundet, erhvervslivet, sige os noget om, hvilke uddannelser der er behov for. En vis tilpasning af udbud i forhold til efterspørgsel er en rimelig foranstaltning.

Så er der vel i øvrigt grund til at sige, at man langtfra alene kan klare den økonomiske lighed igennem uddannelsessystemet. Det er sådan, at skattepolitik, arbejdsmarkedspolitik osv. nok er mere virksomme midler på det område. Men i øvrigt bør man vel notere, at lykke ikke altid er proportional ved pengeindkomst, og lad os sige: heldigvis for det!

Jeg vil gerne slå fast, at det radikale venstre er med på lighed igennem tilbud og igennem økonomisk støtte til studierne, men ikke ved øget tvang. Vi tror ikke på, at der bliver resultatlighed alene igennem uddannelserne.

Må vi så i øvrigt bede om, at ligheden også må komme til at omfatte samme respekt for praktiske og teoretiske uddannelser såvel som for den efterfølgende erhvervsindsats. Hvis det skulle betyde en vis nedvurdering af akademiske uddannelser i forhold til de øvrige, har vi ikke noget særligt imod det. Men at man skulle forkorte de lange uddannelser alene for at skabe lighed med de korte, virker dog lidt for komisk.

Derimod er vi med på kortere uddannelser ved stop undervejs med mulighed for at anvende uddannelserne på det grundlag, som er erhvervet, og med mulighed for en senere fortsættelse. Men ideen om, at alle skulle have samme slutgrundlag i uddannelsen, er for os helt urealistisk.

Jeg skal ikke sige noget videre om den nye folkeskolelov, den har vi lige haft til debat, men nøjes med at sige, at de vanskeligheder, der er, kan nok kræve en større udfordring, som der peges på i rapporten, og vi er med på en nærmere drøftelse heraf, men først skal folkeskoleloven gerne have arbejdsro et stykke tid.

Hvad de geografiske uligheder angår, må vi erkende, at alle ikke kan få nær adgang til alt, og modsat bør det ikke være sådan, at en del får alt og andre intet eller kun lidt. De centrale uddannelsesinstitutioner bør naturligvis ligge nær befolkningstætte områder, men det forhindrer ikke, at man bevidst stiler efter, at mere tyndt befolkede egne til gen-

gæld får lidt mere end deres part af de uddannelsesmuligheder, som kan decentraliseres. Jeg vil gerne i denne forbindelse advare imod den stærke tendens til centralisering af teknisk uddannelse, der sker ved EFG-udbygningen.

Lad mig så til slut sige, at rapporten indeholder nok mange tanker, som kan skabe en sund debat, men der er også adskillige mangler. En af de alvorlige mangler, jeg hidtil ikke har nævnt, er de manglende alternativer. Der kan dog være flere måder at løse den fremtidige uddannelse på. Man har alt for ensidigt satset på én. Det må f. eks. være indlysende, at tempoet i den økonomiske vækst i forhold til den vægt, man vil lægge på andre kvaliteter end det materielle forbrug, også spiller en afgørende rolle for uddannelsernes tilrettelæggelse, og det hører vi, synes jeg, meget lidt om.

Vi mener altså, at der er visse forkerte indstillinger, vi mener, at der er betydelige mangler i debatoplægget, og at det derfor ikke kan stå alene.

Gertrud Stjernholm Nielsen (DKP):

Jeg gad vide, om tilhørerne og eventuelle senere læsere af denne debat er klar over, at ordførerne taler over den samme tekst.

De, der tror, at samfundet bliver revolutioneret gennem U 90, har vist ikke læst den rigtigt. Med hensyn til at socialisere, så er det da korrekt, at det intet har med socialisme at gøre. Jeg har nærmest opfattet ordet her som noget med at tilpasse sig systemet, affinde sig med det. Der tales om systemloyalitet i en sådan grad, at formanden for Danmarks Lærerforening og næstformanden har følt sig foranlediget til at være mindretal netop omkring dette.

Kommunisterne finder det positivt, at vi nu står med det første forsøg på en langsigtet, overordnet statslig planlægning for det samlede uddannelsessystem. Nu er statslig planlægning imidlertid ikke umiddelbart forenelig med et kapitalistisk system. Dette faktum erkendes endog af undervisningsministerens rådgiver i internationale uddannelsesspørgsmål, hr. K. Helveg Petersen, der udtrykker det på følgende måde:

»En erhvervsudvikling, der følger egne love, som ikke kan forudberegnes, kan ikke

[Gertrud Stjernholm Nielsen]

forenes med en holdbar uddannelsesplanlægning.«

Heri er kommunisterne enige. Men vi går alligevel gerne ind i denne debat.

Til hr. Jimmy Stahr vil jeg gerne sige angående kommentarerne om gravearbejdet, at jeg håber, de er udtryk for, at socialdemokratiet finder det positivt, at deltagerne i en debat møder velforberejede. Det højner faktisk debattens niveau.

Kommunisterne har igennem det sidste halvandet års tid opmærksomt fulgt det centrale uddannelsesråds arbejde med forberedelserne til U 90.

Resultatet foreligger nu samtidig med CURs rapport i form af en pjece, der indeholder partiets kritik af U 90.

I hovedtræk går denne kritik ud på, at CURs rapport er utilstrækkelig som grundlag for stillingtagen i en demokratisk debat om planlægning for det samlede uddannelsessystem, at væsentlige dele af det samlede reformkompleks allerede er ved at blive virkeliggjort, og at reformbestræbelserne som helhed er mere markeds- end lighedsorienterede.

Kommunisterne kan imidlertid på en række væsentlige områder tilslutte sig intentionerne med uddannelsesplanlægningen, således som de fremlægges af CUR. Det gælder ikke mindst selve tanken om en planlægning for det samlede uddannelsessystem, som vi finder højst påkrævet. Men det gælder også lighedsorienteringen som en central målsætning for planlægningen, ønsket om en bedre forbindelse mellem teori og praksis i uddannelserne og mellem uddannelse og samfund. Kommunisterne kan derfor også i princippet gå ind for en række af de enkeltforslag, der fremsættes i U 90, f. eks. forslaget om obligatoriske børnehaveklasser, om nedbrydning af opdeling i studieforberedende og erhvervsforberedende uddannelser på 10.-12. uddannelsesstrin og forslagene om forbedrede uddannelsesmuligheder for voksne og arbejdsledige.

Men en planlægning for det samlede uddannelsessystem gældende for de næste 10-15 år må ses som en helhed, således som det også understreges af undervisningsministeren i den udsendte redegørelse. Vi finder, at denne helhed er mangelfuldt fremstillet i CURs rapport, en omstændighed, som CUR selv henleder opmærksomheden på i kapitel X, side 148, hvor det hedder:

»... vi forudsætter, at andre igangværende reformbestræbelser, som CUR kan støtte, videreføres samtidig med de her fremsatte forslag.«

Hvilke reformbestræbelser kan der så være tale om her? Ja, det må vel først og fremmest dreje sig om planlægningen for de videregående uddannelser i fortsættelse af helhedsplanen fra 1974. Det må vel videre dreje sig om de bestræbelser, der ligger bag undervisningsministerens forslag til principbeslutning om 10.-12. uddannelsesår, der blev fremsat allerede i november 1975. Endelig kan der også være tale om forslaget om de såkaldte pædagogiske højskoler - for at nævne nogle vigtige eksempler.

Disse initiativer må ses i sammenhæng med CURs forslag i U 90. CURs rapport er derfor ikke et tilstrækkeligt grundlag for en stillingtagen til den samlede planlægning. Dette udgør i sig selv en betænkelig beskæring af den demokratiske debat og bekræfter ministerens egne ord om, at de politiske beslutningsprocesser i vid udstrækning flyttes uden for folketinget og over i råd, kommissioner, udvalg m. m.

Her vil jeg godt sige til hr. Jimmy Stahr, som var ved at flytte det næsten helt uden for alverdens ting ved at sige, at det kommer udefra og det kommer nedefra, at det for mig er et tydeligt eksempel på den rullende planlægger.

Kritikken af planlægningsprocessen bliver imidlertid så meget desto mere alvorlig, når man tager et overblik over indholdet af de samlede planlægningsinitiativer. Herved rejser sig nemlig spørgsmålet, om det overhovedet er lighedsorientering, der står i centrum for bestræbelserne. Den udførlige behandling af grundskoletrinet i U 90 angives at tage sigte på øget lighed. Det gælder indførelsen af børnehaveklasser, oplødning af skematimer og fagopdeling, øget vægt på metoder, almenkvalifikationer og holdning med henblik på at hæve det for alle fælles basisniveau; det fremgår af et arbejdspapir fra februar 1977 fra Erik Ib Schmidt.

Ud fra en isoleret betragtning må man medgive, at en del af disse intentioner kan have lighedsfremmende konsekvenser, hvis de føres ud i livet. Men i et sammenhængende planlagt uddannelsessystem må uddannelsens enkelte niveauer ses i forhold til hinanden. Enhver, der kender lidt til folkeskolen,

[Gertrud Stjernholm Nielsen]

ved, hvorledes kravene fra de fortsatte skoleuddannelser afspejles på grundskoletrinnet, og dette vil naturligvis fremdeles være tilfældet.

Men hvad er perspektiverne for ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser ifølge U 90? Ja, det er netop de dele af planlægningen, der er vagt eller flygtigt behandlet i CURs rapport, men hvor der til gengæld foreligger konkrete initiativer i praksis. Disse initiativer peger i retning af et forgrenet videreuddannelsessystem efter klippekortprincippet. Det kan ses af undervisningsministerens forslag om 10.-12. uddannelsesår, som har været fremsat to gange, og som indebærer modulopbygning, afstigningstrin og aldersafhængighed. Det fremgår også af planlægningen for de videregående uddannelser, der allerede er i gang med at blive operationaliseret under EDB-styring ifølge direktør Hermansens rapport fra september 1976.

Det er alt i alt en omstrukturering, der peger i samme retning, imod et modul- eller klippekortsystem for livslang videreuddannelse. Med indførelsen af enkeltkurser ved de højere læreanstalter har vi her de første elementer af en voksenuddannelse som led i et sådant system.

Det er et system, som i høj grad svarer til storkapitalens krav om arbejdskraftens forberedelse til uophørlig forandring under den skærpede konkurrence på de internationale markeder.

Kommunisterne er ikke modstandere af større bevægelighed i uddannelserne, men fastholder, at det ikke må ske på bekostning af de uddannelsessøgendes mulighed for at tilegne sig et bredt sammenhængende grundlag for tilværelsen i et kompliceret, moderne samfund. Det finder vi ikke at et klippekortsystem kan tilgodese på betryggende vis.

Set i lyset af disse perspektiver, som reformbestræbelserne på ungdomsuddannelsernes og de videregående uddannelsers område tegner et billede af, antager CURs betragtninger over grundskoletrinnet en noget anden karakter. De lighedsorienterede hensigter træder betænkeligt i baggrunden til fordel for en gennemgribende forberedelse til voksenuddannelserne, der i form af klippekortsystemet træder i funktion allerede efter 9. klasse. Opblødning af fag og timer, vægt på almenkvalifikationer, arbejdsmetoder og holdninger som led i hævet basisniveau ud-

gør tilsammen en perfekt forberedelse til de opsplittede voksenuddannelser, der tager deres begyndelse i 16 års alderen.

Nu tager CUR ganske vist i sin endelige udgave af U 90 forbehold over for ideen med de modulopbyggede uddannelser, men i praksis tager sagen sig anderledes ud. Intet tyder på, at der er en opbremsning på vej i planlægningen for de videregående uddannelser, og selv om undervisningsministeren fastholder, at forslaget om 10.-12. uddannelsesår ikke bliver genfremsat, sker det med en tilføjelse om, at det ikke sker under dette folketingsflertal.

Kommunisterne er kort sagt yderst betænkelige ved de perspektiver, der rejser sig i forlængelse af CURs rapport om U 90. Det forekommer os, at tilpasningen til erhvervslivets krav, således som de formuleres af Industrirådet, træder i forgrunden på bekostning af den erklærede lighedsorientering. Det er vort indtryk, at planlægningen i sidste instans er mere markeds- end lighedsorienteret. Dette skal endda ses i sammenhæng med en vidtgående forringelse af uddannelsessystemet som helhed. På baggrund af de omfattende nedskæringer og begrænsninger virker forsikringerne om lighedsorienterede intentioner ekstra grelle.

Men det øgede præg af markedsorientering bør ikke forundre nogen. Vi har nu i mere end 5 år haft den tvivlsomme fornøjelse af medlemskabet af EF, hvorfra der, som statsminister Anker Jørgensen jo hævder, ikke længere er nogen vej tilbage.

Bestræbelserne for at nå frem til en økonomisk union i 1980'erne må naturligvis ledsages af forberedelser til en harmonisering af uddannelserne. Enhver, der kender lidt til økonomi, er klar over, at den frie bevægelighed for kapital og arbejdskraft over landegrænserne i EF før eller senere må udvides med en tilsvarende bevægelighed for uddannelserne. Det stiller krav om frivillig bevægelighed til arbejdskraften og om tilpasning af uddannelsessystemerne indbyrdes.

Men uddannelsesharmonisering er lige så lidt som EF i det hele taget nogen populær sag i befolkningen. Derfor må forberedelserne finde sted under diskretion. Tilpasningerne fremstilles, som om de først og fremmest er fremkaldt af lokale problemer, mens ligheder med de øvrige EF-landes initiativer be-

[Gertrud Stjernholm Nielsen]

tegnes som tilfældige eller som resultat af parallelle udviklingsforløb.

Det kræver imidlertid ikke mange anstrengelser at konstatere, at EF har en strategi for samordning af uddannelserne, at den er i færd med at blive ført ud i livet, og at forbedringerne har stået på i mange år. Det er først og fremmest sket i Europarådet, hvor undervisningsministrene hvert andet år siden begyndelsen af 1960'erne har kunnet mødes for at drøfte perspektiverne for en løsning af de fælles uddannelsesspørgsmål med en fremadskridende samordning som perspektiv. Et udkast til en samlet plan for en integreret uddannelsespolitik i overensstemmelse med dette perspektiv forelå allerede i dansk oversættelse fra Europarådet i 1972. Disse planer, der i langt højere grad præsenterer sig som en løsning på storindustriens og det bestående samfunds præmisser af problemerne i forbindelse med den accelererende krise, har betænkelig lighed med de samlede planlægnings- og reformbestrebelsers for det danske uddannelsessystem. Her genfinder vi modulsystemet og regionaliseringen, og ideen om voksenuddannelserne fra det 16. år er også fuldt udformet.

I betragtning af befolkningsflertallets uvilje mod en yderligere samordning i EF er det ikke uforståeligt, at CUR foretrækker at lade disse perspektiver uomtalte. Sammen med andre EF-modstandere må vi imidlertid vende os imod disse tendenser, hvad enten de er tilsigtede eller utilsigtede.

Som jeg indledningsvis har fremhævet, går kommunisterne ind for planlægning af uddannelsessystemet som helhed. Vi støtter naturligvis alle bestræbelser i retning af øget lighed med hensyn til uddannelsesmuligheder og adgang til fortsat uddannelse gennem hele livet, og kommunisterne er også opmærksomme på det krav om øget bevægelighed i uddannelsesmulighederne, som er en følge af den videnskabelige og tekniske udvikling. Men kommunisterne afviser en lighedsorientering, der bygger på forberedelser i grundskolen til et klippekortsystem for de videre uddannelsesforløb. Det mål af bevægelighed i uddannelse og i tilværelsen som helhed, som alle i dag har behov for, må vi fremfor alt bygge på en alsidig viden og kunnen, der kun kan opnås gennem sammenhæng i uddannelsernes form og indhold. Vi kan i den forbindelse henvise til det forslag om ung-

domsuddannelser, som partiet har udarbejdet med henblik på en fremtidig 12-årig skoleuddannelse for alle.

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Der er ingen tvivl om, at U 90 bedømmes vidt forskelligt, alt efter om indholdet og intentionerne kan accepteres af debattørerne. Vi er også klar over, at der er tale om et bestilt stykke arbejde med defineret målsætning og hensigt, og vi finder, at det centrale uddannelsesråd har levet op til undervisningsministerens og socialdemokratiets standpunkt, holdninger og målsætninger.

Synet i U 90 på de fremtidige uddannelser er i høj grad præget af LOs og socialdemokratiets tanker, og mange konklusioner forekommer at være ensidigt socialistiske. Kristeligt folkeparti mener ikke, at dette oplæg kan stå alene, men må modsvares af et oplæg, der ikke er baseret på, at uddannelsessystemet skal befordre et socialistisk samfund. U 90 er fremlagt på baggrund af en meget grundlig fremstilling af undervisningsforholdene i de sidste årtier, hvorfor de har udviklet sig, som de har, og hvordan den øjeblikkelige undervisningssituation er. Det er nødvendigt, at man gennemtænker, planlægger og diskuterer uddannelsessystemet, men at fastlægge det fra nu og til 1990 er ikke muligt.

Der er sagt, at skolen afspejler det omgivende samfunds levevis, dets bærende ideer og dets foranderlighed, men det, man nu foreslår i U 90 igennem dens undervisningsmæssige målsætning, er, at spejlet skal være aktivt. Det vil sige, at skolens opgave ikke først og fremmest skal være at give eleverne egnede kundskaber og lære dem social tilpasning til samfundet, men nu skal der fra skolen stråle et lys ud til samfundet for at fortælle samfundet, hvordan dette skal være. Kort sagt, skolen skal være et redskab til formning af et nyt samfund.

Det er denne målsætning, man nu vil fastlægge, og en sådan udvikling er farlig for den frihed i planlægningen, det er nødvendigt at tage højde for i den kommende udvikling i samfundet, og det bliver staten, der igennem skolen kommer til at dirigere samfundsudviklingen. Skolen og dermed staten skal ikke bestemme og dirigere undervisningen. Der må over skolen hvile en forpligtelse

[Inger Stilling Pedersen]

til at tilpasse sig samfundsudviklingen, det vil sige tilgodese de krav til uddannelse, der udspringer af et samfund i udvikling, og det er ikke sikkert, at disse krav er de samme i 1990 som i dag. Jeg kan næsten sige, at det er de ikke.

I kapitel VIII tales der om skolens sociale opgave, og man bruger ordet »socialisere« om dette at tilpasse sig fællesskabet. Mindretallet er betænkeligt ved anvendelse af dette ord, og det er kristeligt folkeparti enig i. Det er en dårlig anvendelse af ordet, medmindre det ligefrem ønskes, at ordet skal opfattes, som det almindeligvis opfattes af befolkningen, det vil sige »politisk målsætning«. Ordet er følelsesladet og leder let tanken hen på en politisk ideologi.

Det kan ikke være skolens direkte opgave at socialisere eleverne. Det er selvfølgelig rigtigt, at skolen ikke kan undgå at udøve en opdragende påvirkning, men denne påvirkning skal være indirekte, som det hedder i Knud Øllgaards mindretalsudtalelse side 191, idet den udspringer af det stof og det fag, elever og lærere er fælles om. Optagethed af og respekt for det stof, der skal arbejdes med, er i sig selv opdragende og samarbejdsfremmende. Skal socialiseringen derimod fungere som skolens selvstændige opgave ved siden af undervisningen, kan den næppe undgå at blive til utidig holdningsbearbejdelse, som ikke respekterer elevernes og hjemmenes selvstændighed.

Skolens kristne grundsyn prioriterer U 90 ikke højt. På side 15 hedder det således:

»Tidligere var det en vigtig opgave for skolen at give et kristent grundsyn som værdigrundlag. I dag er der måske et mere varieret syn herpå, medens alle kan blive enige om, at skolen skal give eleverne et demokratisk værdigrundlag.«

Det er, som om et kristent grundsyn som værdigrundlag er gjort til noget datidigt og et demokratisk værdigrundlag til det nutidige. Et demokratisk værdigrundlag kan ikke sættes op som alternativ til et kristent grundsyn som værdigrundlag, men det er et spørgsmål, om man virkelig kan have et demokratisk grundlag, hvis ikke det bygger på et kristent grundsyn. Derfor mener kristeligt folkeparti, at man må bevare det kristne grundsyn i danske skoler, så børn og unge kan få kendskab til og mulighed for at bevare og bære

vor kristne kulturarv videre til kommende slægter.

Det er, som om man har erkendt, at skolen påvirker, og så vil man også have lov til at styre denne påvirkning. Derfor spørger man side 184: »Skal skolen være et middel til at bevare den nuværende samfundsstruktur, eller skal den hjælpe med til at ændre samfundet«, her underforstået »forbedre«. Man svarer næsten truende: »Den opfattelse, at ethvert hjem må kunne sende sit barn i skole med ro i sindet, kan imidlertid let blive en politisk sovepude, en vigen uden om samfundsproblemer.« Det er vist ikke uden grund, at mange forældre er ved at miste tilliden til skolen.

Andre citerer fra U 90 kan i lige så høj grad være med til at skræmme forældrene, og det gælder ikke mindst det afsnit, der taler om lighedsbegrebet. Således hedder det bl. a. side 204:

»Man kunne gå så vidt som at sige, at uden hensyn til, at mennesker senere fik forskellige job og professioner i arbejdslivet og samfundslivet, burde de alle have samme ståsted i uddannelsesmæssig henseende.«

Bag en sådan tankegang ligger et falsk lighedsbegreb. Skal vi behandle børnene retfærdigt – og det skal vi – så skal vi behandle dem forskelligt, fordi de er forskellige. Derfor kan de kun med vold tvinges til samme ståsted i uddannelsesmæssig henseende. Derfor må undervisningen gives dem på et niveau, hvor de er i stand til at få størst udbytte af den, og derfor må de også have mulighed for at aflægge prøve på det niveau, der er undervist i.

Så har der været nogen tale om børnehavehaveklasser. Derom skal jeg bare kort sige, at kristeligt folkeparti er da parat til at drøfte problemet. Vi kan naturligvis ikke gå ind for, at det skal være tvungent, og slet ikke noget med, at det ad åre skulle blive en slags skolepligt, men man kan drøfte, om undervisningspligten skal gå det år ned og så måske forkortes i den anden ende af skalaen. Alt det er vi parate til at se på.

U 90 indeholder mange gode intentioner angående restgruppen i folkeskolen, ungdomsuddannelse, voksenundervisning og de videregående uddannelser, og det vil vi meget gerne være med til at se på. Men vi vil ikke være med til at, skal vi sige fremme det, som vi tidligere har været præsenteret for,

[Inger Stilling Pedersen]

når det gælder det 10.-12. skoleår, hvor man har en fornemmelse af, at det hele skal blandes sammen. Vi tror, det ikke kan andet end forringe de enkelte uddannelser.

Det kan også lyde meget besnærende, at man skal lære hinanden at kende og måske have del i hinandens stof, men det kan ikke undgå at give en forringelse af undervisningen. Vi tror, at det er vigtigt, at man får lov til at dygtiggøre sig på det niveau, hvor man nu er. Det er jo sagt indtil flere gange i dag, at det ikke er meningen, at vi alle sammen skal være lige. Vi skal have lige muligheder, men det er ikke det samme som, at vi skal have den samme uddannelse.

Jeg har også lyst til at sige et par ting om det, der er nævnt om ligestilling. Det lyder jo meget besnærende, at vi skal være lige, og hvis ikke forældrene kan gøre det godt nok, så skal skolen altså være med til at fremme denne ligestilling. Vi skal naturligvis sørge for, at både piger og drenge får mulighed for at få den undervisning både i folkeskolen og gennem de videregående uddannelser, som de nu er interesseret i, men vi skal ikke påtvinge noget ved ligesom at lægge op til, hvordan vi ønsker at samfundet skal være, og derigennem prioritere visse uddannelser. Det, vi savner noget af i dette, er muligheden for frit at vælge og respekten for det, mennesker er.

Der er også sagt en hel del i dag om de sociale tabere, restgrupperne og dem, der ikke får en uddannelse, og at dem skal vi endelig sørge for at give en uddannelse. Det skal vi selvfølgelig også, hvis de har lyst til at modtage det frivilligt. Men jeg vil i hvert fald gerne understrege, at tvang på dette område ingenting nytter. Det er vigtigt, at man kan fortsætte i uddannelsesforløbet, at man har mulighed for at gå ud og komme ind i det siden hen.

Jeg har lyst til at understrege, at det er, som om vi er inde i en, skal vi sige tendens til, at det bare gælder om at uddanne. Når bare vi uddanner, så har vi klaret alle problemer, så kan man få højere løn, og så kan man få bedre bolig, og så kan man det hele. Det kunne jo også være, at man skulle gå den anden vej og respektere det praktiske arbejde noget mere og sige, at det i sig selv er så værdifuldt, at det må kunne give en højere løn.

Nu siger man så meget og har sagt fra visse ordførere i dag, at vi hele tiden har opdraget børnene i skolen ud fra det kapitalistiske samfunds, eller jeg vil sige det bestående samfunds, præmisser. Men det kunne godt være, at man også skulle tænke nytænkning fra anden side og sige, om ikke vi mere skulle tilgodese de grupper, som måske ikke er i stand til at tage denne undervisning. Der vil være mange mennesker, som ikke er så bogligt interesserede og heller ikke har evnerne, men de skal altså helst have så megen boglig viden som muligt. På den måde har vi i skolen ødelagt en hel del for mange elever ved at gøre de praktiske fag for boglige og derved frataget dem lysten til det.

Det er da rigtigt, at vi selvfølgelig skal gøre vores til, at alle, der har lyst til at lære, også får mulighed for det, men jeg vil advare imod den anden tendens, fordi den kommer til at svinge de grupper, der ikke er i stand til at modtage denne undervisning. Vi kan jo sagtens sidde her og vedtage, at de skal have den, men hvis ikke de har mulighed for at klare den, så svinger vi disse grupper, og derfor bør vi hellere gå den anden vej og skaffe større respekt for det praktiske arbejde. Jeg tror, det er den eneste vej frem i denne sag.

Kristeligt folkeparti tager på det kraftigste afstand fra den udvikling, der ligger i U 90. Vi må fastholde, at det er forældrene, der skal påvirke og opdrage deres børn. Vi ved naturligvis, at skolen ikke kan undgå at påvirke, det er da givet. Men det kan aldrig blive skolens opgave at opdrage børnene imod forældrenes ønske. Så får vi en samfundsstyret skole, og så er det ikke længere forældrenes skole, så kommer vi til den dag, hvor vi ikke længere har undervisningspligt, men skolepligt, for at man kan få de rigtige meninger. Det er meget vigtigt, at vi fastholder det system, som vi har haft i Danmark i mange år, nemlig at man frit kan vælge den skoleform, man ønsker, og at forældrene sikres deres ret til at opdrage og påvirke deres børn. Derfor må vi altså, som jeg sagde før, på det kraftigste tage afstand fra dette, at hvis ikke forældrene gør det godt nok, så er det skolens opgave.

En anden ting, som ikke er fremhævet så meget i dag, men som jeg som lærer gerne vil have lov at sige, er: tænk på den splittelse, der opstår i disse børn, når hjemmet har en holdning og skolen kommer og siger noget

[Inger Stilling Pedersen]

andet. Vi har det selvfølgelig i større eller i mindre grad i dag, men skal det virkelig bevidst ind, kan det ikke undgå at skabe mange problemer, også psykiske problemer, hos børnene. Det kan ikke være rigtigt.

Vi mener, at det er vigtigt at fastholde skolens opgave i denne omskiftelige tid og i tiden fremover først og fremmest give børnene de nødvendige kundskaber og give dem mulighed for på det kristne kulturgrundlag at udvikle sig til frie, selvstændige og ansvarsbevidste samfundsborgere. Vi må under skyldig hensyntagen til forældrenes ret til at søge en friskole bevare vor skole som folkeskole præget af frihed under ansvar i erkendelse af, at virkelig frihed kun kan opnås af den, der har mødt frihedens begrænsninger. En sådan skole giver tryghed i en verden i opbrud, og hvis børnene møder dette og samtidig får en undervisning, der giver dem kundskaber og indsigt, så vil de føle, at skolen er et sted, hvor det er godt at være, og hvor de kan lære noget.

Jeg kunne også have lyst til lige at nævne dette med lysten til at lære, som nogle måske ser lidt hånende på. Jeg vil dog sige, at der altid skal to til at lære noget. Eleverne kan ikke lære noget, hvis ikke de selv vil, og derfor er det vigtigt, at denne lyst er til stede. Så mener vi også, at den enkelte elev uanset sin baggrund vil få noget ud af undervisningen. Vi kan måske herigennem skabe en holdning, der vil føre den enkelte videre frem igennem de mange tilbud, vi kan give ham, gennem ungdomsuddannelse, voksenundervisning og de videregående uddannelser.

Alfred Hansen (DR):

Der har været megen interesse om U 90, siden den blev offentliggjort i fortryk. Der findes nok både partier og enkeltpersoner, som i denne bog, hvis den blev ført ud i livet, ser en eller anden form for »fagre nye verden«, mens andre nok ligesom ser for sig verdens undergang.

Jeg synes, at når man har hørt debatten i dag, så kan man i og for sig tage det ganske roligt. Det er blevet voldsomt kritiseret fra højre side af salen, og det er blevet voldsomt kritiseret fra venstre side af salen, så det må tages om udtryk for, at der i hvert fald ikke er lagt op til den helt store socialisme, men

at der heller ikke er lagt op til den helt store reaktionisme.

Jeg tror, jeg lige først vil sige lidt om, hvad jeg i grunden forstår ved et sådant oplæg. Jeg deler slet ikke de synspunkter, som visse politikere er kommet med, at den burde smides i papirkurven eller noget andet. Jeg synes og tror, at vi meget oftere i folketinget skulle tage en debat om nogle langsigtede planer på det uddannelsespolitiske område, på det erhvervsmæssige område og på et væld af andre områder. Det kunne måske gøre, at vi kom væk fra det meget utilfredsstillende, at man i folketinget på mange områder kun lovgiver for tre måneder ad gangen. Jeg tror, det er vigtigt, at vi tager os god tid, også til en drøftelse af de ting, som ligger her. Jeg betragter det som et værdifuldt oplæg til en uddannelsespolitisk debat, og så synes jeg, det er værd at gøre opmærksom på, at det jo ikke er et lovforslag.

Det skrives i bemærkningerne fra ministeren, at der nok i kølvandet på U 90 vil komme en del lovforslag, som tager udgangspunkt i og måske også direkte støtter de synspunkter. Jeg er i hvert fald ganske fortrøstningsfuld over for sådanne lovforslag, idet jeg da håber, at vi har vores fulde dømmekraft og kritiske sans i behold ved såvel første som anden og tredje behandling af eventuelle lovforslag, der bygger på U 90.

Men det skal samtidig tilføjes, at det er meget vigtigt, at vi er kritiske over for de lovforslag, der kommer, at vi ikke lader os lulle i søvn og siger, at det jo kun er et lille skridt, og at det ikke er så meget, og at det kan vi godt gå med til. Jeg har før opereret med begrebet »snigende socialisme«. Dermed mener jeg, at vi ligesom skridt for skridt kommer et lille stykke nærmere i den retning, som i hvert fald vi, der har en liberal opfattelse af tingene, ikke rigtig kan acceptere.

Det er helt klart, at det er socialdemokratiets målsætning – og det skal man ikke klandre dem for – at de ad demokratisk vej vil forsøge at indføre socialisme. Modsat andre partier i salen, som vil gøre det mere bombastisk hurtigt og mere effektivt, og som ikke rigtig har tid til at vente på en demokratisk socialisme, men som vil have den her og nu. Det er faren, og det pålægger os, som ikke ønsker et socialistisk samfund, en vældig opmærksomhed over for de lovforslag, som

[Alfred Hansen]

fremstattes af en socialdemokratisk regering. Men socialdemokratiet har jo ikke flertal i folketinget, og når man ser på de lovforslag, der er vedtaget, så har der altid været ét, to eller flere ikke-socialistiske partier med i sådanne forlig.

Det fremgår af bemærkningerne fra ministeren, og det går jo igen i hele U 90's intentioner, at der slås på lige muligheder. Der slås også på lighed. Jeg er helt enig i, at vi skal give såvel de unge som de lidt ældre, dem, som har et efterslæb, dem, som har fået lyst til at videreudanne sig, lige muligheder med hensyn til uddannelse. Men hvad vil det så sige?

Jeg vil gerne spørge ministeren, om det betyder, at alle, der er egnede, skal have en uddannelse. Når vi vil give dem lige muligheder, så må det vel være sådan, at alle, der er egnede, skal have en uddannelse. Hvis det er tilfældet, så må det altså nu være et opgør med den adgangsbeskrænkningspolitik, som den samme minister har gennemført og ikke har stillet i udsigt at hun vil gå fra. Eller betyder det, at man vil give befolkningen lige muligheder for uddannelse, at alle uanset evner, anlæg, boglige og faglige kvalifikationer, interesser, flid skal kunne indskrives til en eller anden uddannelse, altså indførelse af fri adgang uden optagelseskriterier, afskaffelse af enhver form for eksamen? Eller hvad mener ministeren med det? Er det kun smukke ord en majaften, eller kan vi tage det for pålydende?

Så kunne man spørge, om der overhovedet inden 1990, i løbet af 1980'erne, er udsigt til at der vil være råd til at føre disse ting ud i livet under forudsætning af, at der er politisk flertal for det. Jeg håber ikke, at der er politisk flertal for at føre alle intentionerne ud i livet, men hvis det nu skulle lykkes ministeren at leve op til tankerne og planerne og intentionerne i U 90, hvad vil det så koste at sætte indholdet af denne bog i gang, minister?

Jeg er helt enig i de synspunkter, som går på, at man skal have en vis koordination mellem uddannelserne. Jeg har tidligere slået til lyd for, at man burde samle alle former for uddannelse under ét ministerium, og det ville være meget naturligt, at det blev undervisningsministeriet. Må jeg lige gøre den parentetiske bemærkning, at da vi jo nu fra den kommende folketingssamling skal operere

med begrebet uddannelsesudvalg i stedet for undervisningsudvalg, så var det måske også naturligt at operere med begrebet uddannelsesministerium og i hvert fald uddannelsesminister.

Vi mener i retsforbundet, at der fortsat skal være mulighed for at måle tillært viden, og jeg er overbevist om, at langt de fleste, som ønsker en uddannelse, også gerne vil have en klar målsætning og gerne ligesom vil have målt effekten af uddannelsen både hen ad vejen i uddannelsesforløbet og ved uddannelsens afslutning. Jeg vil gerne spørge ministeren, om det er ministerens ønske og tanke, at man skal gå væk fra karaktersystemet, ikke bare i folkeskolen, men også i gymnasierne og i højere uddannelser, og måske helt afskaffe en, skal vi sige værdimåler. Eller skal man lægge hovedvægten på, at man har gennemgået en så og så lang uddannelse? Det er mit indtryk, at udbyttet af en uddannelse ikke alene er afhængigt af uddannelsesetidens længde, men i høj grad også af uddannelsens indhold, det faglige indhold og den pædagogiske måde, hvorpå underviseren formidler indholdet.

Der lægges op til, at man skal have en 12-årig basisuddannelse, en 12-årig skoleuddannelse. Det er ikke helt klart, hvilket indhold den 3-årige uddannelse skal have ud over de nuværende 9 år. Jeg vil stærkt advare mod at gøre en sådan 12-årig uddannelse obligatorisk. Ministeren vil mere end nogen anden vide, hvordan der i de seneste år oftere og oftere må gives dispensation for elever under en 9-årig undervisningspligt. Eleverne i 8. klasse søger i stadig større udstrækning dispensation fra denne undervisningspligt. Det helt store ryk kommer i 9. klasse. Hvordan vil det så ikke gå, hvis man udvider det til en 12-årig uddannelse?

Men samtidig skal det stå helt klart, at retsforbundet ønsker et så vidt forgrenet uddannelsesstilbud som overhovedet muligt. Ingen skal nægtes – eller se i øjnene, at man ikke kan få – den uddannelse, som man rent faktisk har lyst til at få. Men vi betragter det som et tilbud. Vi tror ikke på, at man kan tvangsfodre befolkningen i uddannelsesmæssig retning, lige så lidt som man kan det på andre områder. Vi tror ikke på denne tvangsfodring. Vi erkender, at man nok kan slæbe en hest til truget, men man kan ikke tvinge hesten til at drikke, og det bør ministeren

[Alfred Hansen]

også tænke på, når ministeren afstikker den kommende uddannelses retning.

Vi har gjort meget for de svage i folkeskolen de seneste år, og det skal vi fortsat gøre. Det er en lykke, at vi har fået en helt anden holdning til de elever, der har forskellige handicap, som gør, at de ikke på samme måde som flertallet i en klasse, som flertallet af befolkningen, kan tilegne sig viden hurtigt og effektivt og uden ret meget besvær. Det er godt, at vi har satset stærkt på disse bogligt svage, på de elever, som har svært ved at falde til. Men i vore bestræbelser for at give alle lige muligheder må vi ikke miste evnen og viljen til at erkende, at vi er udstyret med forskellige evner, forskellige anlæg, flid og interesser. Vi må også være på vagt over for, at vi ikke i vores bestræbelser for at give disse lige muligheder og tilgodese de svage går hen og mister interessen for de bogligt stærkt begavede. Vi skal passe på, at vi i vor iver efter at tilgodese de svage ikke svinger de andre.

Der opereres med et pudsigt begreb såvel i U 90 som i ministerens redegørelse, nemlig A-mennesker og B-mennesker, men vel at mærke på en helt anden måde, end vi normalt forstår ved A-mennesker og B-mennesker. Her er der ikke tale om, hvorvidt man er morgenmand eller aftenmand, her er tale om, at et A-menneske er betegnelsen for en højt uddannet person, som er højt gageret og specialist. Og så har man en anden gruppe, som karakteriseres som B-mennesker. Det er rutinearbejdere, det er folk med en kort uddannelse.

Jeg vil gerne spørge ministeren, fordi ministeren også i sin redegørelse kommer ind på disse meget store forskelle, der er på aflønning af folks arbejdsindsats, om det er sådan, at ministeren samtidig vil stille forslag om, at de højtuddannede skal have halveret deres løn, eller hvordan. Eller skal det forstås sådan, at B-menneskene, altså de, der arbejder med rutinearbejde, skal have fordoblet deres indtægt? Det ligger ligesom i undertonen i oplægget, at vi må stile efter et samfund, hvor alle får samme løn uanset arbejdet. Det er jo en kendsgerning, at netop de højtuddannede først har mulighed for at deltage i produktionen og komme i gang med deres speciale omkring 30 års alderen. Jeg mener i parentes bemærket, minister, at mange af de højtuddannede netop arbejder

med rutinearbejde; specialister er jo personer, som arbejder rutinemæssigt, som arbejder med ganske bestemte og indsnævrede arbejdsområder, og det kan vel nok karakteriseres som værende rutinearbejde.

Det er helt givet, at den person, som efter en lang uddannelse og måske først som 30-årig kan gå ud i produktionens tjeneste, i og for sig må have lidt mere i løn end den, der allerede i 16-18 års alderen eller 20 års alderen er begyndt at arbejde. Eller påtænker ministeren at indføre en eller anden form for uddannelsesløn, sådan at de, der skal have en høj uddannelse fremover, skal have løn i den tid, de arbejder, så der i og for sig ikke bliver tale om hverken statsgaranterede lån eller stipendier eller statslån eller noget andet, men at de simpelt hen skal have en uddannelsesløn?

Et andet sted i oplægget får man samme tanke, nemlig dér, hvor der tales om, at alle arbejdsløse, 200.000, skal bruge deres arbejdsløshedsperiode til at videreudanne sig, uden at der skal foretages nedslag i arbejdsløshedsunderstøttelsen. Det ville vel i og for sig være urimeligt over for dem, der aldrig har været ude i arbejdsløshed, men som fortsætter uddannelsesforløbet fra folkeskolen, gymnasiet eller de faglige uddannelser. Er det, minister, begyndelsen, oplægget, til en uddannelsesløn? Jeg skal ikke kommentere fordele og ulemper ved det, jeg synes bare, det ville være rart at få afklaret, om det er det, der er i tankerne. Jeg er enig i, at de voksne og de, der er arbejdsløse, bør bruge tiden så menneskeligt tilfredsstillende som muligt og så fornuftigt som muligt, og hvis der er behov for at få en uddannelse, bør de naturligvis have den.

Der lægges op til afskaffelse af EFG ved lov. Jeg mener fortsat ikke, lige så lidt som da vi sidste år diskuterede dette emne her i tinget, at mesterlæren skal slagtes ved lov. Jeg mener, at både mesterlæren og EFG-uddannelsen har deres absolut store berettigelse, men jeg mener fortsat, at hvis mesterlæren skal afskaffes, så skal den dømmes på sine gerninger og ikke ved et voldeligt angreb fra politisk side.

Det er også pudsigt at forestille sig de store økonomiske udgifter, der må være forbundet med disse enorme reformer, der her er tale om, når man ved, hvor svært det var at få nedsat klassekvotienterne for gymnasierne,

[Alfred Hansen]

og man her i bemærkningerne siger, at der er lærere nok, lad dem endelig komme i gang med at undervise. Den opfattelse havde ministeren ikke for en måned siden, da vi havde samråd i undervisningsudvalget.

Skolen har opdragende opgaver, siger ministeren. Jeg vil gerne spørge her til slut: efter hvilke retningslinjer skal lærerne, f. eks. i folkeskolen, opdrage? Skal lærerne opdrage efter bestemte retningslinjer, cirkulærer udsendt af ministeren, eller må lærerne opdrage efter eget for godtbeholdende?

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Jeg vil gerne indlede med at takke for indlæggene. Jeg har været glad for den omhu, som har præget de forskellige indlæg. Jeg kan ikke helt frigøre mig for den samme fornemmelse, som en af mine gruppefæller gav udtryk for, nemlig at det her måske i lidt for høj grad er blevet en diskussion imellem lærere, selv om det vel egentlig skulle være en diskussion imellem politisk ansvarlige. Men det er vel vilkårene, vi bliver mere og mere specialiserede.

Det glædede mig, at praktisk taget alle ordførerne kunne indse nødvendigheden af en samlet plan, også at man kunne indse nødvendigheden af en bred offentlig debat, også ud fra andet materiale end det her fremlagte, og for min skyld også gerne ud fra en anden indstilling og ud fra en kritisk holdning. Det er klart på dette tidspunkt ikke muligt at besvare alle indlæggene eller komme ind på alle de spørgsmål, der har været rejst; jeg vil nøjes med at hæfte mig ved nogle af tingene, idet jeg mener, at meget faktisk er gået igen i de forskellige indlæg.

Hr. Halvgaard startede med en karakteristisk misforståelse, idet han sagde, at regeringen stod bag dette værk, underforstået: at U 90's og regeringens indstilling var den samme. Det mener jeg ikke man umiddelbart kan sige. Som det fremgår af den redegørelse, jeg har givet til folketinget, står vi bag de principper, der er lagt frem, men der er enkeltdele i rapporten, som vi ikke umiddelbart står bag ved. Skal man rose nogen for den udmærkede rapport, vi diskuterer her i dag, så skal man ikke rose regeringen, men derimod det centrale uddannelsesråd.

Hr. Halvgaard mente også, at der var tale om 10 håndplukkede socialdemokratiske medlemmer, hvad angår de personligt udpegede; da dette også har været ført frem i debatten, skal jeg understrege, at det ikke er tilfældet. Der sidder rent faktisk personligt udpegede medlemmer fra den tidligere undervisningsministers periode.

Hr. Halvgaard mente, at lighed vel ville sige den totale ensretning. Han mente, der var tale om ensretning af sprog og levevis, og at man skulle indpodes en bestemt livsholdning, men han glemte ganske og aldeles at give nogen som helst eksempler på, hvor han havde den opfattelse fra, og derfor må det helt stå for hr. Halvgaards egen evne til at læse indenad.

Hr. Halvgaard mente også, at det var noget underligt noget, at man ville skabe hele mennesker. Hr. Bertel Haarder var inde på den samme tankegang, men fik det vendt i en mere positiv retning. Desværre er hr. Halvgaard ikke til stede, ellers kunne det have interesseret mig at få at vide, hvad det da var for nogle mennesker, hr. Halvgaard ønskede sig, om det var de splittede og forvirrede, eller hvad det var for forestillinger, han havde.

Jeg kan bekræfte, at handelsskolerne overgår til EFG-uddannelserne, og skolerne har fået besked om det.

Jeg vil gerne komplimentere hr. Bertel Haarder for et særdeles velformuleret indlæg, men der var især nogle af tingene i indledningen, som jeg er lidt i tvivl om egentlig var helt gennemtænkte. Jeg vil godt give et par eksempler på det. Hvis de var gennemtænkt, har jeg i hvert fald svært ved at se konsekvenserne. F. eks. mente hr. Bertel Haarder, man kunne sige, at samfundets skole skulle gøres til redskab for bestemte meninger – han nævnte her kønsroller, og mente så, at der var tale om samvittighedsspørgsmål. Det ville jeg egentlig gerne have forklaret. Jeg har meget svært ved at se, at det skulle være et samvittighedsspørgsmål, om piger og drenge skal have en undervisning, så de får lige muligheder. Jeg har meget svært ved at se, at der skulle være det mindste odieuse i, at netop det centrale uddannelsesråd påpeger, at her er der et område, der må tages fat på, og at det muligvis er et af de områder, hvor der også skal pilles ved nogle traditionelle opfattelser hos forældrene.

[Undervisningsministeren]

Hr. Bertel Haarder sagde også, at man f. eks. kunne komme i den situation, at staten ville sige: »din overbevisning er forkert«, og hvor var vi så i virkeligheden henne? Det mener jeg er et centralt spørgsmål. Er det rigtigt, at skolen i givet fald skulle acceptere, at børn mødte op med racefordomme? Er vores frihed så total, at vi vil acceptere hvad som helst? Eller er det sådan, at der faktisk er ting, som skolen ønsker skal gå i en bestemt retning? Jeg vælger med omhu race, fordi det er noget, der har været diskuteret siden 1958-loven, og det ville undre mig, hvis man kunne få ret mange til at gå ind i et forsvaret for, at det var acceptabelt, at børnene havde racefordomme i det danske samfund.

Hr. Bertel Haarder mente også, at det, det drejede sig om, var, at lærerne skulle gå deres egne veje, at det ikke var staten, der skulle bestemme det. Jeg tror, hr. Bertel Haarder sagde noget i retning af: så må det vist være forstået. Jeg beklager, men jeg forstår det ikke. Jeg mener i virkeligheden, vi bevæger os hen i et helt andet samfundssystem, i virkeligheden det, fremskridtspartiet i sit oprindelige skoleforslag har talt for, hvor det var overladt helt og totalt til den enkelte skole og den enkelte lærer. Jeg har ikke opfattet venstres tanker på skoleområdet sådan, at det var, hvad venstre stod for, og derfor forstår jeg egentlig ikke, hvad hr. Bertel Haarder mener med disse formuleringer. Jeg synes ikke, der kan være meget tvivl om, at den holdning, som også lærerne i den danske folkeskole må acceptere, er bestemt af den formålsformulering, der ikke fastlægges af den enkelte lærer, men af samfundet, i dette tilfælde folketingset.

I og for sig ville det undre mig, hvis hr. Bertel Haarder og jeg var så forfærdelig uenige, når vi fik diskuteret det grundigt igennem, men jeg mener, at nogle af disse formuleringer i virkeligheden var så uklare, at hr. Bertel Haarder nemt kom til at stå for det totale anarki, og det mener jeg egentlig ikke der i øvrigt er grund til at antage.

På samme måde har jeg det lidt med formuleringerne omkring det sociale væsen, som hr. Bertel Haarder også tog afstand fra. Jeg tror, hr. Bertel Haarder spurgte, om vi ikke også havde brug for de utilpassede og ikke blot de velafrettede. Det mener jeg ikke der er nogen modsætning i. Der er ingen modsætning i at erkende, at mennesket er et

socialt væsen, og dertil, at mennesker også er utilpassede eller kritiske eller utilfredse med det, som de kommer ud for. Vi kan ikke opretholde en forestilling om, at der ikke er tale om et socialt fænomen.

Flere ordførere og også hr. Bertel Haarder har været inde på de erhvervsfaglige grunduddannelser og mesterlæren. Jeg vil om det sige, at jeg synes, de partier, der har talt om det, skulle give os en reel konkurrence på dette område. Det er ingen reel konkurrence, at den ene faglige uddannelse har løn og den anden ikke har det. Der er ikke nogen målestok for, om eleverne foretrækker det ene eller det andet. Det skulle være mærkeligt, hvis en elev ikke var interesseret i at få den løn, man kan få inden for mesterlæren. Vil man have en afklaring af, hvad eleverne foretrækker, så lad os få en ligestilling. Det undrer mig i virkeligheden, at man er så bange for det. Man skulle tro, at man i virkeligheden var bekymret for, om mesterlæren kunne klare den konkurrence.

Jeg var glad for hr. Bertel Haarders bemærkninger om voksenundervisningen. Andre ordførere har været inde på det samme.

Jeg forstår egentlig godt, at flere ordførere har vendt sig lidt imod betegnelsen restgruppen. Jeg tror, vi er mange, der synes, at det ikke er nogen særlig rar betegnelse for den gruppe af unge, der ikke kommer i gang med en uddannelse. På den anden side er det i alle tilfælde for regeringen klart, at det er et af de steder, hvor vi har de allerstørste problemer. Ikke fordi alle for enhver pris skal have mere uddannelse for uddannelsens skyld, men fordi vi ved, at de unge, der ikke får en yderligere uddannelse, er de samme, som er udsat for arbejdsløsheden, er udsat for de manglende muligheder senere i tilværelsen, og som har vanskeligere ved at gøre sig gældende i det komplicerede samfund, vi nu lever i. Og der er jo ikke meget – hvad også det centrale uddannelsesråd påpeger – der tyder på, at denne konflikt vil blive mindre, tværtimod.

Jeg mener altså ikke, som nogle har været inde på, at det centrale uddannelsesråd har misforstået sin opgave. Jeg mener tværtimod, at det centrale uddannelsesråd har løst den opgave, det har fået pålagt.

Jeg vil i øvrigt gerne slutte med at takke hr. Bertel Haarder for tilsagnet om samarbejde. Også jeg mener, det er vigtigt at fastholde

[Undervisningsministeren]

de traditioner, vi har her i folketinget for et samarbejde omkring uddannelsesspørgsmål.

Jeg er enig med fru Gerda Møller i, at folk skal læse U 90 med omtanke. Selv om vi formentlig mener noget forskelligt med det, så mener også jeg helt principielt, at det bør man gøre, ligegyldigt hvad man læser. Men jeg er ikke enig i, at det centrale uddannelsesråd nedvurderer landets forældre. Jeg tror også, at mange forældre ønsker forandringerne, og jeg er slet ikke sikker på, at der er nogen modstrid mellem deres opfattelse og det, det centrale uddannelsesråd skriver f. eks. omkring konsrollerne, og som jeg har omtalt tidligere. Lighed er ikke, at folk ikke er forskellige, det er, at de skal behandles forskelligt, og det vil i virkeligheden sige – det var fru Gerda Møller ikke særlig meget inde på – at de svageste skal have mere. Det får vi lejlighed til at drøfte mere grundigt i morgen, hvor vi skal drøfte hele særforsorgen. Her har vi et af eksemplerne på de svageste i samfundet og også på, at samfundet, i hvert tilfælde set fra regeringens side, bør gøre en ekstra indsats for at hjælpe denne gruppe.

Jeg forstår oprigtigt talt ikke, at fru Gerda Møller kan mene, at man fratager forældrene indflydelse på børnene, når man har dem i en børnehaveklasse. For det første har regeringen jo i sit oplæg præciseret, at vi lægger op til, at det skal være en pligt for kommunerne, men et tilbud til forældrene. Det er altså et valg, men et reelt valg, forældrene får. Jeg kunne forstå, hvis fru Gerda Møller havde sagt: det er utilfredsstillende med den ordening, vi har i dag, for forældrene har ikke et reelt valg. Der er nogle steder, hvor de ikke kan få deres barn i en børnehaveklasse, selv om de gerne vil, det vil vi gerne have ændret, vi vil gerne give dem et reelt valg. Må jeg lige tilføje, at det drejer sig om et tilbud på 3 timer. Derfor er det meget svært at se, at der er grund til den store forskrækkelse for den påvirkning, børnene kan få i løbet af disse 3 timer.

Fru Gerda Møller var også inde på – og det var hr. Svend Haugaard i øvrigt også – afskaffelse af mesterlæren. Fru Gerda Møller spurgte, om ministeren ikke var klar over, at det var nedstemt i folketinget. Her tror jeg fru Gerda Møller husker galt. Det er ikke nedstemt i folketinget. Det, der er nedstemt i folketinget, var et bestemt skæringsår for, hvornår mesterlæren skulle afskaffes. Det,

der blev vedtaget i forbindelse med EFG-loven, var, at det blev lagt ud til de faglige udvalg, og det vil i realiteten sige, at mesterlæren kan afskaffes, i det omfang de faglige udvalg bliver enige om det.

Det ærgrede mig, at fru Gerda Møller ikke loftede sløret for lidt af det, som Arbejdsgiverforeningen heller ikke har løftet sløret for i forbindelse med U 90, nemlig den postulerede modsætning mellem dygtighed og lighed. Hvad er det for en forskel? Hvad vil det sige at bygge det hele op på dygtighed? Hvad forestiller man sig? Jeg forventer ikke, at fru Gerda Møller skal kunne svare her i aften. Det er klart, at man kan ikke på stående fod lave en stor, sammenhængende plan, der hviler på noget andet, men jeg synes, det er ærgerligt, at Arbejdsgiverforeningen ikke har gjort det, og jeg synes, det ville være spændende, hvis andre ville forsøge at gøre det.

Må jeg sige til hr. Ingolf Knudsen, at jeg synes, det lignede et indlæg, der var skrevet til noget helt andet. Måske mest en videreførelse af Per Stig Møllers sidste bog. Det skal jeg derfor ikke her gå ind på. Jeg synes, det i alle tilfælde for mig var meget svært at se en egentlig sammenhæng med både U 90 og den redegørelse, regeringen har lagt frem.

Jeg har ikke meget at sige til fru Ebba Strange ud over, at jeg er enig i, at det kan være vældig svært med en sammenhængende plan, og også, at det er svært med et helhedssyn, fordi, som jeg tror fru Ebba Strange sagde, verden ser ud, som den gør. Men jeg ville drage den modsatte konklusion af den, fru Ebba Strange drog, nemlig at når vi lever i et samfund med en økonomisk krise, med deraf svigtende ressourcer også til uddannelsesformål, med en muligvis svigtende folkelig forståelse for nogle af disse ting, så er det pinende nødvendigt, at vi får en sammenhængende plan, og at vi får den diskuteret bredt. Jeg synes næsten, man kan sige, at det, at vi nu befinder os i 1978, er en understregning af, at vi må have den og andre efterfølgende planer. Jeg er i øvrigt enig i, at det i en sådan situation er vigtigt at satse økonomiske ressourcer også på uddannelsesområdet.

Hr. Svend Haugaard læste imellem linjerne, at der stod 12 års uddannelsepligt i U 90. Det læser jeg ikke, og jeg skal nøjes med at henvise til det, regeringen har skrevet i sin redegørelse side 4, hvor vi faktisk understre-

[Undervisningsministeren]

ger, hvad der er regeringens hensigt omkring dette spørgsmål. Dette er også et svar til andre ordførere.

Da jeg ved, hr. Svend Haugaard ikke kan være til stede, skal jeg ikke gå ind i en argumentation omkring et detailspørgsmål set i denne sammenhæng, nemlig teknikum.

Jeg forstod egentlig ikke helt hr. Svend Haugaards bemærkninger omkring lighed, for jeg tror ikke, der er nogen uenighed om, at evner kan være forskellige, og jeg tror heller ikke, at der er nogen uenighed om, at ligheden må være et udgangspunkt for det demokrati, vi lever i. Jeg skal bare rette en enkelt misforståelse. Hr. Svend Haugaard mente, at der i forbindelse med EFG-uddannelserne var tale om en centralisering. Det er der ikke; der har været en helt klar tendens til en decentralisering af basisuddannelserne i de sidste år.

Jeg skal ikke gå ind i detaljer med hensyn til indlæggene fra de efterfølgende ordførere. Jeg håber, at jeg ved disse bemærkninger har været inde på nogle af de generelle ting, der har været nævnt. Man kunne måske godt sige, at det har knebet – og det synes jeg ikke er mærkeligt, det må nødvendigvis knibe, når man har en debat i 1978 – at se helt ud over de problemer, som vi har i 1978. Men jeg håber, at også den debat, vi har haft her i dag, kan være med til at sætte skub i den debat, der skal finde sted ude omkring.

Anden næstformand (Erlendsson):

I anden omgang er taletiden 5 minutter.

Jimmy Stahr (S):

Man kan vel roligt sige, at debatten har været lidt mat, og jeg skal nok sørge for ikke at trække den unødigt, men må dog lige tage et par ting op, der har været nævnt.

Debatten er på mange måder gået, som jeg havde frygtet; jeg synes, at meget af det er blevet et skoleridt i højskoleflokler og den højere pædagogiske filosofi. Jeg skal ikke i den sammenhæng nævne nogen specielle navne.

Vi undgik heller ikke i debatten den lykkelige mand uden skjorte. Med den begejstring, hvormed specielt hr. Halvgaard talte om denne skjorteløse mand, er det jo næsten, som om man lægger op til en egentlig nedbrydning af skolen, for hvis det kunne være så

lykkeligt, så er det jo helt tosset, at vi bruger energi på at holde undervisningen i gang.

Ligheden i uddannelserne har taget utroligt med plads. Det er selvfølgelig et vigtigt område, men når man tænker på, hvor mange andre ting der er tale om i denne uddannelsesplanlægning, så kan man måske blive lidt bekymret over, at lighed i uddannelserne alene skulle tage den tid, og at vi skulle høre alle de nuancer af lighedsbegrebet – også nuancer af misforståelser.

Fru Gerda Møller spurgte – jeg ved ikke, om det var henvendt direkte til mig – i en lidt ironisk tone, hvad jeg egentlig mente med ligeværdig. Jeg tror nu ikke, jeg brugte ordet ligeværdig, men jeg vil da godt svare, at med det mener jeg, at alle mennesker har lige værd, og det betyder altså noget for mig, det begreb. Jeg skal ikke kunne sige, om det betyder noget på samme måde for andre eller for fru Gerda Møller, men for mig ligger der altså en betydning i det, at alle er født med lige værd. Vi skal bl. a. igennem uddannelserne sørge for, at dette lige værd får lov til at udvikle sig. Det mener jeg kun vi kan gøre ved en indsats, hvor vi giver ekstra til de svage, som undervisningsministeren også var inde på.

Må jeg sige, at det er utroligt, som hele spørgsmålet om lighed kan få de borgerlige ordførere til at male socialismens spøgelse frem over det hele. Jeg mener stadig væk, at en stor del af denne debat – men det er selvfølgelig min mening – skulle have drejet sig bl. a. om restgrupperne, om ungdomsuddannelserne og om voksenuddannelserne. Da vi ikke kan nå det i dag, håber jeg, at vi eventuelt i undervisningsudvalget eller andre steder får lejlighed til at gå lidt videre. For det er jo et problem bl. a. med den uddannelsesmæssige restgruppe. Det er også et rent menneskeligt problem.

Endelig må jeg lige sige til fru Gertrud Stjernholm Nielsen, at jeg har skam ikke tænkt, at vi skulle sætte os ned og vente på reformer. Jeg mener bare, at mange reformer, hvis ikke alle reformer, på uddannelsesområdet her i Danmark kommer frem ved forsøg rundt omkring, og det er selvfølgelig de forsøg, vi skal støtte. Derfor skal vi skabe rammer for det.

Bertel Haarder (V):

[Bertel Haarder]

Jeg vil gerne takke ministeren for det op-
rigtige forsøg på at gå ind i en reel debat om
den sag, som bl. a. jeg har rejst her. Jeg vil
også godt, da jeg nu er i gang, takke for mi-
nisterens redegørelse og for den socialdemo-
kratiske ordførers tale. Begge dele var bety-
delig bedre end U 90 efter min mening.

Jeg vil gerne klargøre, at når jeg sagde, at
opdragelsen og karakterdannelsen skal fore-
gå på lærerens egne vegne med ansvar over
for forældrene og ikke på vegne af staten og
ikke med autorisation af en vedtagen sam-
fundsideologi, så mente jeg selvfølgelig der-
med, at det skal ske med ansvar over for for-
ældrene på den måde, at forældrene jo taler
gennem skolenævn, gennem forældremøder
og gennem samtaler, hvor læreren møder
dem, og jeg mente især dette, at læreren må
have den dybeste respekt for den baggrund,
et barn kommer fra, specielt når det drejer
sig om, at barnets forældre har en anskuelse,
som læreren ved er forskellig fra hans egen.
Læreren skal ikke skjule sin opfattelse, men
han må heller ikke på nogen måde krænke
den anskuelse, som barnets forældre har. Det
kan man komme til, hvis vi får en udvidet
blå betænkning, hvor der står en hel masse
af det, der står i U 90. Måske kunne en lærer
blive lidt for kry og sige: ja men det står fak-
tisk i mine instrukser fra centralt hold, at det
og det er det rigtige, og hvis De klager over
det, hr. Petersen, så må jeg desværre fortælle
Dem, at så har De uret, for jeg taler her på
øvrighedens vegne. Det er selvfølgelig sat
skarpt op, men i det øjeblik lærerholdningen
ikke længere er præget af, at læreren har
børnene til låns fra forældrene og ikke fra
staten, i det øjeblik kan der komme en kulde
ind i forholdet mellem forældre og lærere,
som kan være farlig, og som man til den tid
vil kunne sige hidrører fra den ideologise-
ring, som U 90 har startet.

Hertil siger undervisningsministeren: ja
men kan vi da virkelig have racefordomme i
skolen, skal vi virkelig tolerere racefordomme?
Nej, man kan nævne en række ting, og-
så menneskeæderi og andet, som der ikke er
noget problem omkring, men det er noget
andet, lige så snart man, sådan som U 90 jo
gør det, kommer ind på seksualopdragelse,
på kønsroller – for det var jo kønsroller og
ikke ligestilling, ministeren talte om. Det er
et spørgsmål om familiemønstre, det er et
spørgsmål om, hvad der skal forstås ved de

fundamentale demokratiske værdier. Så er vi
inde på et felt, hvor meningene kan være
meget delte. Når vi taler om, at skolen skal
være lighedsorienteret, så er det altså noget,
der i den grad kan støde an mod nogle andre
hensyn, som forældrene måske finder vigtige-
re. Jeg synes nok, man med en vis ret kan
sige, at i forhold til den lille fælles hold-
ningsbasis, som skolen har stået på, og som
vi har tolereret har stået i den blå betæn-
king osv., markerer U 90 altså et vældig
langt skridt, som jeg blot på venstres vegne
har advaret imod.

Når jeg protesterer mod det menneskesyn,
at mennesket skulle være et socialt væsen, så
er det, fordi jeg mener, at dermed er der sagt
noget komplet ligegyldigt om mennesket; der
er noget andet, der er langt væsentligere, og
det er meget farligt, hvis man griber den sag
adfærdsvidenskabeligt an. Det tror jeg i vir-
keligheden også ministeren er enig med mig
om.

Til slut vil jeg blot takke hr. Svend Hau-
gaard for en tale, der var både saglig og ind-
trængende og samtidig meget, meget kritisk.
Jeg begræder, at han forlader folkettinget. Jeg
håber, hans efterfølger på det uddannelses-
politiske område vil træde i hans fodspor,
for i hr. Svend Haugaards tale følte jeg i
hvert fald det gamle slægtskab imellem de to
venstrepartier. Jeg siger det ikke på nogen
måde for dermed at ville prøve at drage hr.
Svend Haugaard og hans parti ind i nogen
blok mod ministeren, men jeg må have lov at
sige det for at understrege, at ministeren ty-
deligt nok i hvert fald ikke kan drage hr.
Svend Haugaard ind i en blok imod os an-
dre. Det tror jeg heller ikke hun vil forsøge
på, men dermed er det også sagt, at der altså
skal luges kraftigt ud i U 90, hvis der skal
blive nogen bukser ud af det skind.

Gerda Møller (KF):

Ministeren var ikke enig med mig – det
kunne jeg vel heller ikke forvente – i, at U
90 nedvurderede forældrene. Foruden det,
jeg sagde i mit første indlæg, vil jeg fastholde
min påstand og bl. a. henvise til, hvad der
står i udkastet. Jeg har desværre ikke kunnet
finde det i den trykte, grønne udgave af U
90, men det meste af det, vi har sagt her, hvil-
er jo også på udkastet, fordi vi fik den grøn-
ne så sent. På side 184 og 185 i udkastet står

[Gerda Møller]

der: for forældre med en patriarkalsk opfattelse af kønsrollemønsteret er det f. eks. pinagtigt, hvis børnene kommer hjem fra skole med ideer om ligestilling og kvindefrigørelse. Ærlig talt, hvad er det for forældre, der kunne føle sådan noget så pinagtigt? Jeg kender i hvert fald mange forældre, som godt kan tage en debat op med deres børn, og som også kan lade sig påvirke af deres børn. Hvis ikke forældrene kunne det, så skete der jo slet ikke nogen udvikling i dette samfund. Jeg synes bestemt, det er at nedvurdere forældrene, at det skulle være pinagtigt, at ens børn kom hjem fra skole med ideer, som ikke faldt i tråd med forældrenes. Jeg tror nok, forældrene selv kan klare den sag.

Jeg tror ikke, ministeren helt hørte efter, hvad jeg sagde om børnehaveklasse, for jeg er ikke spor uenig med ministeren i – og det har mit parti også givet udtryk for ved en anden lejlighed at vi gerne vil gå med til – at det gøres obligatorisk for kommunerne at oprette børnehaveklasse, således at alle forældre kan få et tilbud, og jeg sagde også her: i så stort et omfang, at alle forældre har tilbuddet. Men så gik jeg videre og sagde: drejer det sig derimod, som det står i den grønne, senere om at gøre dem obligatoriske, så stiller vi os mere tvivlende for ikke at sige afvisende. Da ministeren ikke her har sagt noget om, at hun vil gøre dem obligatoriske, kan vi i hvert fald på det punkt være enige.

Så sagde ministeren, og det kan ministeren naturligvis have ret i, at afskaffelsen af mesterlæren på længere sigt ikke blev nedstemt her i folketinget. Det drejede sig om 5 år. Ja men det var jo netop, fordi der i oplægget og i lovforslaget stod nævnt 5 år. Der er for mig ingen tvivl om, at de partier, som nedstemte de 5 år, også havde nedstemt, at den skulle afskaffes på længere sigt, hvis det havde haft en anden formulering.

Når så ministeren ligesom harcelerer lidt over os og vores stilling, som om vi skulle være bange for, at mesterlæren ikke kan bestå i det lange løb sideordnet med EFG-uddannelsen, kunne jeg jo vende det om og sige, at når ministeren netop gør opmærksom på, hvad jeg også godt kan huske nu, at afgørelsen af, om mesterlæren vil komme til at bestå fremover, er lagt ud til de faglige udvalg, så behøver ministeren jo ikke at være så bange, for hvis EFG virkelig kan hævde sig, vil de faglige udvalg vel også gå ind for,

at det er EFG og ikke mesterlæren, der skal bestå.

Endelig var der det om de svageste elever, der skulle have mere; det havde ministeren ikke hørt et ord om fra mig. Nej, det nåede jeg såmænd ikke at sige, men så kan jeg sige nu, at vi ikke har noget imod, at de svageste elever får mere – det har de nu også fået, det hørte vi både hr. Jimmy Stahr og ikke mindst hr. Alfred Hansen fortælle om her fra talerstolen – men jeg vil gerne i samme åndedrag sige, at vi også ønsker, der skal gøres noget for de elever, der er bedre udrustet end de svage. Vi må ikke glemme, at vi bor i et samfund, hvis eneste råprodukt er vores hænder og vores hjerner. Hvis vi ikke, ligesom man gør det i andre lande, bl. a. i masser af de EF-lande, vi arbejder sammen med, for slet ikke at tale om østlandene, lægger vort uddannelsessystem således til rette, at eleverne også får udfordringer, tror jeg, vi meget hurtigt vil komme i den situation, at vi mister intelligensreserven herhjemme. Vi oplever jo meget ofte, at det ikke alene er de svage børn i folkeskolen, der bliver tabere, men at også de bedst begavede børn skejer ud, fordi de ikke får udfordringer, der svarer til deres evner. Vi vil altså bare have, at der skal tages hensyn til begge kategorier af elever.

Ingolf Knudsen (CD):

Hr. Jimmy Stahr fandt, at debatten har været mat. Det er da muligt, at hr. Jimmy Stahr har ret i det. Jeg har nu ikke opfattet debatten her i dag som en debat, der skulle slå gnister eller som et tilløbsstykke af rang. Jeg har snarere opfattet det, der skulle foregå i dag, som et stykke seriøst arbejde gående ud på, at man skulle vurdere noget, som nogle mennesker har arbejdet med gennem flere år. Hvis man skal det, og hvis man går nogenlunde alvorligt til værks, et det da muligt, at de indlæg, man kommer med, af ministeren kan opfattes, som om de ikke har noget med sagen at gøre. Men så må jeg alligevel sige, at ministeren nok uforvarende kom til at give mig den største ros i dag, og det gjorde hun ved at sige, at mit indlæg mere lignede en videreførelse af, hvad Per Stig Møller har skrevet; det opfatter jeg egentlig som en ros. Jeg ved godt, at ministeren ikke mener det sådan, men det har jo også noget at gøre med, hvilke politiske briller man ser det

[Ingolf Knudsen]

igennem. Så er vi måske inde ved kernen af det, der er det centrale her, nemlig at denne debat og vurderingen her afhænger af de briller, man har på.

Hvis det skulle være lykkedes i mit indlæg at trække paralleller til noget af det, Per Stig Møller har skrevet om, så har jeg måske ramt noget af det mest centrale, som er udgangspunktet for denne debat, nemlig spørgsmålet om, hvad vi vil med dette samfund, hvad vi vil med den udvikling, som er i gang, hvordan vi opfatter de mekanismer, som påvirker os i dette samfund, og hvordan vi opfatter de forskellige skjulte mekanismers indflydelse på os og vor situation.

For øvrigt må jeg fortælle ministeren, at der i mit indlæg ikke var én udtalelse, som ikke byggede på citater og grundholdninger, og det må dog i en sådan principiel debat være udgangspunktet for de indlæg, man afleverer. Men det er muligt, at mit indlæg skulle være holdt i et andet forum. Det sker somme tider, at man kommer til at overvurdere – det er en kendt læreroplevelse – dem, man har i sin klasse.

Ebba Strange (SF):

Der er et mundheld, der siger, at penge er ikke alt. Det er de heller ikke, men de er rare at have. Min erfaring er, at det som regel er dem, der har nogle, der siger det, og meget sjældent dem, der ingen har. Den debat om lighed, der har været her i dag, har egentlig mindet mig lidt om dette mundheld, for det er, som om netop de partier, der hæger mest om, at det er dem, der traditionelt er de bedst kvalificerede og har de bedste forudsætninger og sådan noget, der skal have de bedste uddannelser, er dem, der har så travlt med at sige, at uddannelse er sandelig ikke alt, man kan minsanden være lige så lykkelig, selv om man ikke har ret meget uddannelse, og vi skal for alt i verden da ikke presse folk ind i et uddannelsessystem, der går mange glade og lykkelige mennesker rundt, der kun har 7, 8 eller 9 års skolegang.

I mit første indlæg nævnte jeg dette med privilegierne, nemlig at når vi bliver økonomisk trængt i et samfund, er der selvfølgelig nogle, der vil kæmpe for nogle privilegier. Det synes jeg også vi har oplevet her i dag fra forskellige borgerlige ordføreres side.

Jeg er enig med ministeren i, at det måske netop på dette tidspunkt er vigtigt at prøve, prøve og prøve at lave noget, der ligner en plan, for den vækst, der skete i uddannelsessystemerne i 1960'erne – og det synes jeg U 90 kommer ganske godt ind på – netop på en eller anden måde var ustyret. Der skete altså en vækst i de videregående uddannelser, men på en eller anden måde fik de grupper, som i hvert fald socialdemokratiet og vi andre havde tænkt på, alligevel ikke rigtig den bid mere af uddannelseskagen, som vi måske troede de havde fået med den blinde vækst. På den baggrund synes jeg det er rigtigt, at vi skal prøve, men jeg tror bare, det er svært på grund af de begrænsninger, som jeg nævned i mit første indlæg.

Jeg mener også – og det fik jeg kun lige strejft i første omgang, for så var min tale tid forbi – at det netop er ungdoms- og voksenuddannelserne, vi bør interessere os mest for i fremtiden; dér er jeg enig med hr. Jimmly Stahr.

Vi har talt meget om folkeskoleuddannelse, og vi kan blive ved med at diskutere folkeskole. Det er også godt, for der er meget, der skal ændres i den, men jeg tror, de ændringer, der skal foregå i folkeskolen nu, først og fremmest skal foregå ude omkring på de enkelte skoler gennem eksperimenter, som både elever og forældre og lærere samarbejder om, og det, vi herindefra skal til at satse på og være meget opmærksomme på, er ungdomsuddannelserne og voksenuddannelserne.

Der er også noget andet, jeg har siddet og overvejet, medens jeg læste U 90, og det er den meget stærke tendens til central styring, der ligger i den. Jeg tror, det er meget vigtigt, at vi lægger rammer herindefra, men jeg tror også, det er meget vigtigt, at vi herindefra lægger op til at give vide rammer for forsøg og eksperimenter og uddannelse på deltagerens egne forudsætninger, netop når det drejer sig om voksen- og ungdomsuddannelser. Jeg tror, vi har opnået de bedste resultater på nogle kurser, som AOF lavede i Silkeborg og et andet sted. Man lavede opsøgende virksomhed og henvendte sig på nogle arbejdspladser, hvor undervisningen blev givet lige efter arbejdstids ophør. Folk kom, også de grupper, der traditionelt ikke kommer til fritidsundervisning, og var i høj grad selv med til at formulere undervisningsindholdet. Det

[Ebba Strange]

tror jeg er noget af det, som voksne mennesker i højere grad ville have lyst til at tage imod end mange af de andre tilbud, der er givet, for selv inden for voksenuddannelserne er rekrutteringen skæv, hvad vi har statistikker der viser.

Jeg hører også til dem, der er kede af, at det ikke lykkedes undervisningsministeren i sin tid at komme igennem med forsøgsuddannelserne for de 16-18-årige. Jeg håber, klimaet herinde bliver sådan, at det meget hurtigt kan lade sig gøre. Jeg synes, det er vigtigt, at vi får eksperimenteret med en samundervisning af de grupper. Opdelingen i teoretisk og praktisk virksomhed synes jeg er skæv. Jeg tror, den praktiske virksomhed, der foregår, når det er delt op, har for ringe teoretisk grundlag, og den teoretiske virksomhed her en for ringe praktisk udformning. Jeg tror, man ville nå langt i alle dele af uddannelsessystemet, hvis der blev knyttet mere teori til det praktiske, og hvis der blev knyttet mere praksis på teorierne.

Endelig glæder jeg mig til debatten om børnehaveklasserne; dem når jeg heller ikke at sige ret meget om her. Socialistisk folkeparti er enig i, at der skal gives undervisningstilbud - det må jeg vistnok ikke sige fra denne talerstol, så bliver jeg vistnok angrebet, men jeg mener det altså alligevel - til børn i førskolealderen. Jeg vil gerne have, at børnehaverne kommer ind som et alternativ til børnehaveklasserne, men det kan vi diskutere, når lovforslagene kommer.

Gertrud Stjernholm Nielsen (DKP):

Det, jeg har hæftet mig ved, er, at hr. Jimmy Stahr følte sig foranlediget til at kalde debatten for mat - heri er han måske ikke helt enig med undervisningsministeren - men hvad havde socialdemokratiets ordfører egentlig ventet? Det, vi drøfter i dag, er den overordnede planlægning, hvorefter man kommer og siger, at vi har snakket for meget om lighed og sådan noget, at vi skulle have snakket mere om restgrupper og voksenundervisning. Ja men det er jo netop igennem den lighedsorienterede uddannelsesplanlægning, man vil søge at løse disse problemer. Så må man da også drøfte det, det hele faktisk drejer sig om, i den måde, det er lagt frem på. Jeg synes netop, man må sige, at ordførerne har fået fat i noget væsentligt,

hvis de slår ned på dette med det lighedsorienterede.

Alfred Hansen (DR):

Det er jo da meget interessant, at en socialdemokratisk talsmand i den grad opererer med begrebet karakterer, ligesom prøver at give karakterer for ordførertalerne. Ministeren startede svartalen med at sige, at det jo ikke var meningen, at det skulle have været en lærerdebat eller noget i den retning, og at det burde have været en debat mellem politisk ansvarlige. Jeg for mit vedkommende kan godt love ministeren, at jeg er politisk ansvarlig for det, jeg har sagt, både over for ministeren og over for retsforbundets folketingsgruppe, så jeg er altså udnævnt til at være politisk ansvarlig for mit parti i dette spørgsmål, og jeg vil da næsten tro, at de andre ordførere har samme magt, og at der er samme vægt bag de ord, som de har sagt.

Har debatten været mat, og har der været brugt floskler? Ja, nu kan man jo ikke ligefrem karakterisere hr. Jimmy Stahrs ordførertale som særlig krigsophidsende, så hvis den har været mat, er det da, fordi vi har lagt os så tæt op ad det niveau, som hr. Jimmy Stahr i sin tale lagde op til.

Jeg mener, det er en floskel, hr. Jimmy Stahr, at tale om, at der har været talt om floskler. Jeg føler, der har været en rolig og saglig debat om nogle tanker, nogle intentioner i et stort og vældigt godt oplæg fra ministeren. Jeg vil takke ministeren for dette oplæg og for, at ministeren tog initiativ til denne redegørelse. Det er opmuntrende, at ministrene på eget initiativ kan bebude en redegørelsesdebat om et bestemt emne, så det ikke altid skal provokeres gennem forespørgsler rejst af medlemmer, der ikke tilhører regeringspartiet.

Jeg tror, at ordførerne har taget de ting frem fra oplægget, både U 90 og essensen af regeringens holdning til U 90, de ting, som det for ordførerne har været væsentligt dels at få præciseret partiernes holdning til, dels at få afklaret nogle problemer i forbindelse med gennem spørgsmål til ministeren. Jeg selv stillede en del spørgsmål til ministeren, som for alles vedkommende tog udgangspunkt i et konkret oplæg i U 90 eller i ministerens redegørelse. Jeg fik ikke svar på ét eneste af disse spørgsmål. Det kan så være

[Alfred Hansen]

tegn på, at ministeren ikke ønsker at svare mig, eller på, at ministeren ikke på nuværende tidspunkt er i stand til at svare på det, men så havde det da været mere ærligt og reelt at sige: jeg kan eller ønsker ikke at kommentere det på nuværende tidspunkt. Jeg har i hvert fald forsøgt – og det føler jeg at også de andre ordførere har – at give debatten et roligt og sagligt indhold, hvor man præciserer nogle synspunkter, og hvor man efterlyser nogle kommentarer fra ministeren, og det må da være rimeligt i en redegørelsesdebat.

Ministeren kastede sig over EFG eller rettere sagt mesterlæren og anmodede om, at man skulle give dem lige muligheder, skulle lade dem konkurrere på lige vilkår. Vi har jo haft denne debat mange gange, minister. Jeg vil gerne spørge, hvor mange penge ministeren skal have, før ministeren er i stand til at sidestille EFG-uddannelsen og mesterlæren, altså til løn i første basisår. Vi har tidligere givet udtryk for, at det, som lærlingene under mesterlæren får løn for i deres første læreår, er det arbejde, de udfører. Første år under EFG-uddannelsen går til uddannelse uden deltagelse i et produktivt arbejde. Hvis man ville give løn til førsteårseleverne under EFG-uddannelsen, som mange gange falder sammen med det alderstrin, der svarer til 10. klasse, efterskole eller 1. g, må det vel også være rimeligt, at eleverne i 1. g og 10. klasse skulle have en tilsvarende løn; det er samme aldersgruppe. Hvis man ikke giver dem det, vil det, så vidt jeg kan se, medføre, at eleverne ikke i så stort omfang ønsker at tage 10. klasse eller gå i gymnasiet. Så vil de spørge: hvor kan jeg tjene mest her og nu? – snarere end: hvad ønsker jeg primært at uddanne mig til? Så vil det blive lønforholdene, der er afgørende for, hvad de unge efter 9. klasse vælger. Men hvor mange penge skal ministeren bruge? Jeg skal ikke stille de spørgsmål, jeg stillede i mit første indlæg; dem har jeg ganske vist ikke fået svar på, men det får jeg nok senere, for det er jo som sagt ikke et lovforslag, vi har drøftet.

Jeg skal slutte med at kommentere noget, jeg ikke nåede at tage med i min første omgang, nemlig det, ministeren har skrevet om, at der ikke skal være tale om ensidig ideologisk påvirkning i skolen. Dertil vil jeg sige, at der overhovedet ikke skal være tale om at påvirke. Der skal være tale om at oplyse om

ideologier og ismer, men jeg skelner meget kraftigt imellem, om man oplyser eller man stiler efter påvirkning. Jeg hilser med stor tilfredshed, at regeringen har i sinde at pålægge alle kommuner at tilbyde børnehaveklasse. Jeg har udsendt en pressemeddelelse i januar måned fra retsforbundets ekstraordinære landsmøde, hvor jeg foreslog det, og jeg er glad for, at ministeren kom med forslaget.

Poulsgaard (FP):

Da der desværre er sket det, at vores ordfører i denne sag, hr. Halvgaard, der jo også er formand for landbrugsudvalget, ikke kan være til stede, fordi dette udvalg skulle afgive betænkning i aften, har jeg forsøgt at få kradset lidt ned af bl. a. det, ministeren sagde, og jeg skal forsøge at svare på det. Det er jo egentlig fantastisk af ministeren – ja, jeg må indrømme, at jeg beundrer ministeren, skolelæreren, der revser og lærer de vanartede unger og læser dem teksten. Nu har ministeren selvfølgelig også ubegrænset tid, eleverne derimod må jo klare sig med en 2–3 minutter – ja, et kvarter til nogle – der er forskel på folk. Men det er meget, meget dygtigt gjort. Det er også fantastisk, at ministeren kan stå her og sige alt det, når næsten samtlige landets aviser undtagen de dertil indrettede organer klart og tydeligt har sagt, at det, den rapport lægger op til, er en ensretning og en indoktrinering, så det batter noget; men ministeren slår flot ud med arme og ben og siger: overhovedet ikke tale om det! Det er meget dygtigt gjort. Nå, måske slog hun ikke ud med arme og ben, all right, lad det så hvile.

Så spurgte ministeren også, hvad hr. Halvgaard mente med »hele mennesker«. Nu kan jeg selvfølgelig ikke tolke hr. Halvgaards tanker, men det, jeg forstår ved hele mennesker, når jeg læser den rapport, er simpelt hen, at vi skal formes i undervisningsministerens, Ritt Bjerregaards, billede. Bevares, det bliver et kønt billede, men der ligger jo også det i det – og det er netop det farlige – at så får vi Big Sister undervisningsminister Ritt Bjerregaard.

Jeg tror, det var nogle af de tanker, hr. Halvgaard havde, i hvert fald har jeg dem. Det kan jeg fortælle undervisningsministeren.

[Poulsgaard]

Så sagde hr. Jimmy Stahr noget, der var forkert, for nu har jeg læst hr. Halvgaards indlæg, og jeg har ikke ét eneste sted set ordene skjørteløs mand, som hr. Jimmy Stahr omtalte. Det, hr. Halvgaard og fremskridtspartiet tænker på, er jo den fantastiske leflen, der også er i denne rapport, for uddannelse, uddannelse, uddannelse – ja, uddannelse til hvad? Uddannelse til arbejdsløshed, kunne man sige, for hvem har bygget Danmark? Jeg kender mange, som har knoklet på, som har skabt bedrifter og ikke har haft en akademisk uddannelse, men skabt værdier, som i hvert fald er lige så gode som det, alle de dér akademikere går rundt og foretager sig. Det er det, der ligger i det. Man skal ikke tro, at uddannelse bare er en bog og en katederstol og så kan man sidde dér og have det sjovt. Uddannelse skal også være det, man lærer i livets skole ude på arbejdspladserne.

Jeg synes også nok, det burde mane undervisningsministeren til eftertanke, at erhvervene nu begynder at true med, at man vil til at indføre sine egne prøver, fordi der sker den forringelse af uddannelsen.

Men én ting er i hvert fald helt 100 pct. sikker, og det er, at hvis ministeren skulle få held med at få det her makværk gennemført, vil det resultere i, at friskolerne vil få en opblomstring som aldrig nogen sinde før. Nu er det sådan, at der ikke kan stilles dagsordensforslag under en redegørelsesdebat, men kunne der det, kunne jeg have lyst til at foreslå én af følgende ordlyd: folketingets flertal konstaterer, at pengene til denne rapport desværre er spildt.

Undervisningsministeren (Ritt Bjerregaard):

Jeg skal ikke knytte mange bemærkninger til de sidste indlæg, men en af fru Gerda Møllers bemærkninger fik mig til at overveje, at der nok var en ting, jeg burde præcisere, som jeg ikke havde præciseret tilstrækkeligt i mit første svar, og det er, at det, regeringen står bag ved, er regeringens redegørelse og ikke U 90. U 90 er udarbejdet af det centrale uddannelsesråd, og det centrale uddannelsesråd med flertals- og mindretalsindstillinger står bag ved det, der står i denne rapport. Regeringen har i den redegørelse, der er afgivet, præciseret, at vi i hovedsagen står bag principperne, men det er klart, man ikke kan

citere fra U 90 og sige, at det er regeringens opfattelse.

Jeg synes, det er nødvendigt at sige også for den kommende debat, for det kan ikke være sådan, at regeringen står bag det, som et råd sammensat således, som det nu er, har formuleret. Derfor ville jeg, hvad angår børnehaveklasserne, henvise til, hvad der siges herom i regeringens redegørelse. Der står:

»Regeringen overvejer i næste samling at stille forslag om det første punkt, pligten for kommunerne til at oprette børnehaveklasser.«

Så skal jeg afstå fra, selv om både fru Gerda Møller og hr. Alfred Hansen var inde på EFG-eleverne, basisåret og mesterlæren og lønnen, at gå ind i en yderligere debat.

Til hr. Ingolf Knudsen blot den enkelte bemærkning, at han i hvert fald ikke undervurderede sig selv i sit supplerende indlæg.

Jeg er i øvrigt enig med fru Ebba Strange i, at det er nødvendigt med forsøg og resultater, og jeg skal nøjes med her at henvise til, hvad regeringen siger herom i sin redegørelse.

Jeg var egentlig lidt ked af, at hr. Alfred Hansen misforstod bemærkningerne om lærerdebatten, for jeg mener selvfølgelig ikke, det er diskvalificerende, at man er lærer. Men jeg mener, det er nødvendigt i denne slags debatter, at det ikke i så høj grad alene bliver fagfolk. Deraf lidt min, kan man sige, forskrækkelse over, at vi i folketinget specialiserer os så meget, at vi dækker så snævre områder. Det er ikke nogen kritik af den enkelte – jeg takker også for hr. Alfred Hansens indlæg – men mere en konstatering af de vilkår, vi arbejder under.

Jeg var oprigtig talt meget glad for hr. Poulsgaards indlæg. Det er nemlig sådan, at hr. Poulsgaard nærmest kun skriver til mig. Jeg har ikke haft fornøjelsen af at se hr. Poulsgaard i undervisningsudvalget ret mange gange, og derfor var det rart at høre hr. Poulsgaards synspunkter på uddannelsespolitikken her i aften.

Hermed sluttede forhandlingen.

Meddelelser fra formanden:

Anden næstformand (Erlendsson):

[Anden næstformand]

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget *Tastesen, Erling Dinesen* og *Jørgen Peder Hansen* har meddelt mig, at de på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 7 dage, hvorfor de anmoder om orlov fra og med den 30. maj 1978 samt om, at stedfortræderne må blive indkaldt.

Landbrugs- og fiskeriudvalget har afgivet:

Betænkning over:

Forslag til lov om rentetilskud for lån til erhvervsfiskere. (Lovforslag nr. L 248).

Forslag til lov om en midlertidig oplægningsordning for danske fiskerfartøjer. (Lovforslag nr. L 249).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Erhvervsudvalget har afgivet:

Betænkning over forslag til lov om kapitalindskud i Det Danske Stålvalseværk A/S. (Lovforslag nr. L 245).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Skatte- og afgiftsudvalget har afgivet:

Betænkning over forslag til folketingsbeslutning om løsning af fiskernes akutte økonomiske problemer. [Af Anders Andersen m. fl.]. (Beslutningsforslag nr. B 85).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Indfødsretsudvalget har afgivet:

Betænkning over forslag til lov om indfødsrets meddelelse. (Lovforslag nr. L 246).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget for forretningsordenen har afgivet:

Tillægsbetænkning over forslag til folketingsbeslutning om ændring af forretningsordenen for folketinget. (Beslutningsforslag nr. B 94).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Landbrugs- og fiskeriudvalget har afgivet:

Betænkning over forslag til lov om ændring af lov om landbrugsejendomme. (Lovforslag nr. L 112).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Skatte- og afgiftsudvalget (25/5 78):

Udtræder: Thomas Have

Nyt medlem: Brændstrup.

Udtræder: John Winther

Ny stedf.: Keld Andersen.

Retsudvalget (25/5 78):

Udtræder: Kjærulff-Schmidt

Nyt medlem: Glistrup.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 26. maj 1978, kl. 10.00.

Angående dagsordenen henviste formanden til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 21.43
